HEBBEL

MARIA MAGDALENA

Çeviren:
Prof. Selâhattin BATU

ALMAN KLÂSİKLERİ : 59

MARIA MAGDALENA

HEBBEL

MARIA MAGDALENA

Bu eseri Prof. Selâhattin BATU dilimize çevirmiştir.

İSTANBUL 1948 — MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

ÖNSÖZ

Friedrich Hebbel 18.3.1813 te Wessuren'de bir duvarcı ustasının oğlu olarak doğmuş, 13.12.1863 te Viyanada ölmüştür. Çocukluğu ve gençliği darlık içinde geçmiş, tahsilini dahi kadın yar Amalie Schoppe ve Elise Levsing gibi kendisi takdir ve yakın ilgi gösteren kimselerin yardımı yapabilmiştir. Hebbel, Hamburg üniversitesin bir hazırlanma devri geçirdikten sonra 1836-1839 asında Münih ve Heidelberg üniversitelerinde tahsilini bitirmiştir.

Sanat âleminde tanınması 1841 de yazdığı "Judith" adlı dramiyle başlar. Bunu 1843 çıkan "Genoveva" takibetmiş ve şair, bilhassa bu iki eserinde gösterdiği dramatik kudretle çağdaşları arasında belirmiştir.

Bu suretle Alman dram yazarları arasında yerini alan Hebbel, bir sıra başka eserler neşretmiştir ki, bunların en mühimlerini şu şekle sıralıyabiliriz: Maria Magdalena, 1844 te; Herodes ve Marianne 1850 de çıkmıştır. 1855 te Agnes Bernauer, 1856 da Gyges ve yüzüğü yayınlanmış Niebelungen adını taşıyan meşhur triolojisi 1862 de Schiller mükâfatını kazanmış ve şair bu triolojidrajedi hakkındaki görüşünü belirtmiştir ki bu görüş kısaca "Kişi iradesinin dünya iradesiyle çatışması" şeklinde ifade edilir. Eser, iki devrin dönüm noktasında toplum hareketleriyle kendisini duyuran dünyagörüşlerinin birbiriyle karşılaşmasını ve Hıristiyanlık Cermen paganizmine karşı kazandığı zaferi canlandırır. Hebbel'in liriğinde kuvvetli düşünce ile geniş duygu en

esaslı iki unsuru teşkil eder. Gerek dramlarında, gerekse şiir ve nesirlerinde bilhassa bu şahsiyet belirir. Yirmi yaşından itibaren tuttuğu *journal*'i eserleri arasında mühim bir yeralır. Ayrıca komediler de yazmışsa da bunlar dramlarının yanında ikinci derecede sayılırlar.

Tercümesini verdiğimiz Maria Magdalena'ya gelince: Otto Ludwig, bu eser hakkındaki görüşlerini bilhassa şu cümlelerle hulâsa eder: "Bu müellifte mukadderat, eserindeki kahramanların aksiyonlarından ziyade bu kahramanların içinde yaşadıkları devrin eseridir. Birbiriyle mücadele eden insan tabiatları değil, çeşitli felsefi anlayışlardır." Hakikaten Hebbel, kendini daha ziyade fikir plânında teksif etmiştir ve metafizikçi olarak Hegelciler, mistikten kaçındıkları için onu daha iyi anlamışlardır.

Maria Magdalena'daki kahramanların başında gelen ve eserin belkemiğini teşkil eden Anton Usta'nın sarsılmaz bir dünya görüşüne ne kadar büyük bir inatla sarıldığını düşünürsek bu görüşe hak vermemiz gerekir. Kadın ve erkek psikolojilerinin bilhassa çatıştığı bu eserde kendine feci bir şekilde kıyan Klara'nın babası, dünyayı zamanının gözlüğü ile görmekte ve yaşadığı devir içinden tomurcuklanan yeni zamanın, yeni bir dünya görüşünün temsilcilerine, bunlar ne kadar kuvvetli belgelerle konuşsalar, ısrarla karşı durmaktadır. Dostluk, vefa, babalık duyguları gibi en esaslı beşerî kıymetler bile bu katı gözlük camlarından geçince âdeta soğumakta, beşeriliklerinden çok şey kaybetmektedirler.

Anton Usta kanaatlerinde sert, inanışlarında sarsıntı kabul etmez bir eski zaman adamıdır. Gerekince rikkat, sevgi, ince ve derin insan duygularına karşı merhametsizce tavırlar alır ve bu tavırlariyle övünebilir. Kızının, bir tecrübesizliğin kurbanı olarak, affa lâyık bir günahın vicdan azapları içinde kıvranması karşısında kalbi bir türlü uyanamaz: Dış dünya,

yaşadığı çevre ve bu çevreyi dolduran zamanın inanışları, onun için yürekten duyulan, daima ve her şeye rağmen insanı doğru yola yönelten ilcalara, ilhamlara nispetle çok üstündür. Son sahnede Klara'nın intihar haberi geldiği zaman bile kılı kıpırdamadan bu iç sevklere mukavemet eder, onları bir kalemde yok farz eder ve kendi zaıflarını yenen bir kahramanın tatminini duyuyormuş gibi, ölüyü, anasının ölüsü konulmuş bulunan odaya götürmelerini oğluna emreder. İşlediği bütün hataları idrak ederek pişman olacağını sandığımız dakikalarda söylediği son söz de, "Ben bu dünyayı artık anlamıyorum" dan ibarettir.

Anton Usta'yı hiç şüphesiz kendi devri içinde anlamak ve geçmekte olan bir mevsimin son günlerini yaşarken, bu mevsimin içinden doğan yeni zamanı idrakte aciz gösteren bir tip olarak mütalâa etmek lâzımdır. Bu böyle olmakla beraber eser, yine bilhassa bu bakımdan; insanın her devirde, bütün devirlerde yaşamış ve yaşamakta olan değişmez bir tipini, yaradılışımızın eksikli, fakat kuvvetli bir tarafını aydınlatması bakımından beşeridir. Anton Usta her toplulukta, her devirde yaşamıştır, bugün de yaşamaktadır. Bu gibi katı anlayışlı eski zaman kişilerini aramızda da bulabiliriz. Bunlar, doğarken buldukları bir devrin bütün inanlarını, ya kendi ölçüleriyle tarttıktan sonra, yahut bunları körükörüne benimsiyerek bir kere kutsallaştırmışlardır. Artık çevrelerinde yıllar boyunca olup biten hâdiselere gözlerini yumarlar. Her şey önlerinden akıp geçer ve bu geçenler iç dünyalarında esaslı hiçbir iz bırakmaz.

Kendilerini en fedakâr, en doğru yolda sandıkları zamanlarda bile korkunç hatalara düşmelerinin sebebi budur. Sevdiklerini sandıkları zaman bile merhametsiz olurlar. Hattâ çöküp gitmiş bir prensip adına en büyük gaddarlığı işlerken iç tatmini duya-

bilirler. Ve tehlikeli, hattâ korkunç bir şematizma, her olup biteni çevrenin donup kalmış görüşlerine göre değerlendirme inatçılığı, bunların başlıca kuvvetlerini ve zaıflarını teşkil eder. Komşu, eş dost, şöyle bir durum karşısında, ne diyecektir? Evlerinde geçen bir hâdiseyi muhit nasıl anlıyacak ve kendileri hakkında nasıl bir hükme varacaktır? Mühim olan şey, göçmekte olan bir devrin dar bir çerçeve içine dolan ve donan inanlarıdır. Gençler, yetişen nesil, hattâ kendi çocuklarının içine doğdukları ve daha uyanık hassasiyetleriyle sezdikleri yeni zaman, onları uyandıramaz, ilgilendirmez. Karıları, oğulları ve kızları, kendilerini sürükliyen yeni şartların ilcalariyle kaçınılmaz, hattâ mâsum bir hataya düştükleri zaman, hemen şeref meselesi ortaya çıkar. Hepsi ölebilir, kendilerine kıyabilirler; fakat eski adam, ortaya çıkan durumu hiçbir zaman o günün gerçek sınırları ve ölçüleri içinde değerlendirmek veya değersizlendirmek imkânını bulamaz.

Ama bütün bu acı taraflarına rağmen Anton Ustalar bize yine sempatik görünmektedir. Çünkü gerçekten samimidirler. Çünkü kendilerine mahsus bir kıymetler dünyası içinde yaşarlar ve bu kıymetlere candan bağlanmışlardır. Her şeyden fedakârlık edebilirler, fakat Anton Usta'nın da dediği gibi, kanaatlerinden, asla! Çok defa acı yemişler vermesine rağmen onların bu sâf inanışları, inançlarına bu kahramanca bağlanmaları, sert çizgili yüzlerini gözümüzde yine sevimlileştirmektedir. Kızının ölümünde büyük bir sorumluluk yüklenmiş olmasına rağmen Anton Usta'yı bir bakıma sevimli buluyoruz. Ve Maria Magdalena, hiç şüphesiz beşeri taraflarımızdan en karakteristik birini kuvvetle ifade etmiş eserlerden sayılır. Dünya edebiyatının değerleri arasında yer almasının başlıca sebebi de budur.

Salâhattin **BATU**

Şairin uzun uzun kendi içine kapanması, tabiatı, yaradılışı gereğidir. İç hayatının dehlizlerine dalınca dış dünyayı ancak sonra sonra hatırlıyabilir. Buna rağmen tabiat, bu iki şeyin birbiriyle nasıl girift olduğunu, birbirlerini nasıl aydınlatıp tamamladıklarını ışıklı bir manzara halinde göstermek için onu seçmiştir.

Çünkü tabiat, yarattığı eserin karşısında sevinerek geri çekilen ölümlü bir sanatkârın, çelik kalemini kendisine arzu ile bakan ve uzun zamandan beri sessizce onu istiyen en sevdiği çocuğuna dostça uzattığı gibi değil, büyük rüyalarını gerçekleştirmesi ve şaheserini elinden geldiği kadar ve yalnız kaba ve ölü çizgileri içinde, taklit ederek haz duyması için ona uzatır.

Yalnız, onun bizzat en küçük teferruata ayrılması ve sonunda toparlanmaya mecbur kalması; parçada bütün olarak kendini tatması ve bitişte başlangıcı bulması lâzımdır. Ancak fikre en yüksek kendini tatış şeklini veren, onunla birlik hale gelebilir. Bütün alt basamaklar onu temiz, tam ve dürüst görünmek imkânından mahrum ederler.

Tabiat, onun için "Her şey yolundadır!" demeden önce son defa kâinata bakarak, büyülü asâsını kıracak yerde insana emniyet etmiştir. O zaman insan, önünde ebedi bir ürkü duyduğu katı maddenin kanunundan öcalmak için birinci kapalı çember içine ikincisini koyar ve zıtlar ancak orada ahenkli bir şekilde birbirleriyle mücadele ederler.

Temiz yürekli sanatkâr bu büyük armağan önünde evvelâ ürperir ve çok geçmeden, şükür makamında kendini feda etmek zorunda olduğunu anlar. Kendi derinliklerine, ta kalbinin içine iner. Gecenin kendisi için bir mezar olup olmadığını sormaz; korkulu bir arzu içinde gidebildiği kadar gider ve içindeki çılgını, kalkanında, barışa götürür. Yalnız, taç giymeyi ummadığı gibi ona da hemen hemen ümit bağlamaz.

Ama böylece, kendisine öncülük edecek olan Arian'ın ipliğini kendi içinde eğirince, birdenbire bir ruhla dolduğunu hisseder. Tanrı rahmetinin gerçek bir çağırısı olan bu ruh, onu zaman içine yerleştirir. Bu çağrıya icabet etmiyen, parçalanacağını göstermiş olur. Ben bu çağrıyı çok zaman önce duydum ve vakit kaybetmeden davetine geldim.

Ve bakışım uzaklara çevrilince, içim birdenbire sıla hasretiyle doldu. Dış dünyayı bütün genişliği içinde temaşa etmek istedim. Yalnız, bu vasıtadan mahrum olduğumu da gördüm. Fakat o zaman bir deha, hemen yardımıma koştu; ayağım topraktan kurtuldu. Bunun ne demek olduğunu ancak şimdi, Tanrı rahmeti şiirleşerek yemiş olmak isteyince takdir edebiliyorum.

Bu, sendin, ey prens ve bay! Şimdi müsaade et de bana, mevcutların belki en basit ve sadesi olan ve bana dünya mukadderatını aydınlatan bu küçük tabloyu şükran makamında sana getireyim! Saray divanhaneleri için uygun düşmüyorsa bağışla beni! Bu, yeni baharın ilk işaretidir; onu ilk olarak sana sunayım.

MARÍA MAGDALENA

KİŞİLER

ANTON USTA, Marangoz.
Karısı.
KLARA, Kızları.
KARL, Oğulları.
LEONHARD.
Noter kâtibi.
WOLFRAM, Bir tüccar.
ADAM, Mahkeme mübaşiri.
İkinci bir mübaşir.
Bir oğlan çocuğu.
Bir hizmetçi kız.
(Vaka küçük bir şehirde geçer.)

BİRİNCİ PERDE

Marangozun evinde bir oda.

I. SAHNE.

KLARA, ANASI.

KLARA. — Arkandaki gelinliğin mi? Aman, ne kadar da yaraşmış! Sanki bugün terziden alınmış.

ANA. — Görüyorsun ya, kızım, moda o kadar değişiyor ki, bir an geliyor, artık yerinde sayıyor; sonra da eskileri meydana çıkmaya başlıyor. Bu arkamdaki elbisenin modası on kere eskimişti, aynı şey on kere yeniden moda oldu.

KLARA. — Ama bu defaki tam değil, annecığim. Zıddına gitmesin, şimdi yenler çok geniş.

ANA, gülümsiyerek. — Zıddıma gitmesi için benim yeniden kız olmam lâzım.

KLARA. — Demek gelin olurken senin de elbisen böyleydi. Ama başında bir de taç vardı galiba?

ANA. — Öyle olmasa senelerce saksıda mersin yetiştirir miydim[1]?

---

[1] Bir Hıristiyan âdetine göre kızlar gelinlik taçlarına takmak için saksı içinde mersin fidanı yetiştirirler. (Çeviren.)

KLARA. — Sana kaç kere rica ettiğim halde gelinliğini bir kerecik olsun giydiremedim. "O artık benim gelinliğim değil, ölümlük elbisem! Böyle şeylerle alay edilmez!" derdin. Ben de artık ona bakamaz olmuştum. Çünkü öyle bembeyaz, asılı gördükçe hep ölümün ve öldüğün zaman kocakarıların sana onu giydirecekleri aklıma gelirdi. Niçin bugün giydin?

ANA. — İnsan benim gibi ağır hasta olup da bir daha iyileşip iyileşmiyeceğini bilmeyince çok şeyi düşünmek zorunda kalıyor. Ölüm, zannettiğimizden daha korkunç! İnsanın dünyasını karartıyor! Etrafımızda pırıldayan renk renk, neşeli ışıkları birbiri ardından söndürüyor; kocamızın, çocuklarımızın bakışları artık eskisi gibi parlamıyor. Her şeyi karanlıklar örtüyor. Ama ölüm içimizde bir ışık yakıyor ki, görmek istemediğimiz birçok şeyleri de onunla görüyoruz. Bunu demekle bazı günahlarım olduğunu söylemek istemiyorum. Ben Tanrının gösterdiği yolda yürüdüm. Evimin işlerini elimden geldiği kadar başardım. Seni ve kardeşini Allah korkusu ile büyüttüm, babanızın alınteriyle kazandığını da savurmadım, tuttum. Ama daima fakirler için birkaç kuruş kenara koymayı da bildim. Bazan, neşesiz bir zamanımda, yahut birçoğu birden baş vurduğu için, bir fakiri reddettiğim olduysa bu, onun için büyük bir şey ifade etmezdi; çünkü gene çağırır, bu defa iki katını verirdim. Fakat bütün bunları ne diye söylüyorum? İnsan buna rağmen ölümden korkuyor! Son saatin yaklaştığını hissedince iki büklüm oluyor, bir solucan gibi büzülüp küçülüyor! Tıpkı bir uşağın ay sonu gel-

diği zaman parası kesilmesin diye efendisine kötü yaptığı işi tekrar düzeltmek müsaadesi almak için yalvardığı gibi, Allaha yaşamak için yalvarıyor.

KLARA. — Artık bundan bahsetme anneciğim, üzülüyorsun.

ANA. — Hayır çocuğum, bilâkis iyileşiyorum. Sıhhatim de, kuvvetim de tekrar yerine gelmedi mi? Tanrının beni bu çağrışı, gelinlik elbisemin henüz lekesiz ve temiz olmadığını anlamam için değil miydi? Mezarımın başına kadar gitmişken bana tekrar geri dönmek imkânını bağışlaması, mühlet vermesi, bu kutsal düğüne hazırlanmam için değil mi? Tanrı bu lûtfunu, dün akşam okuduğun İncil'deki yedi bâkireden bile esirgedi. Bugün gelinliğimi, on üç fukara âyinine giderken, bu sebepten giydim. Onu bir kere de hayatımın en güzel, en dindarca kararlarını aldığım gün giymiştim. Bugün ise aynı elbisenin bana henüz yerine getiremediğim kararları ihtar etmesini istiyorum.

KLARA. — Hâlâ hastaymışsın gibi konuşuyorsun.

II. SAHNE

KARL, KLARA, ANA.

KARL, girer. — Günaydın, anne. Kardeşin olmasaydım hoşuna gider miydim, Klara?

KLARA. — Bu altın zincir de ne? Nerden buldun bunu?

KARL. — Aldım. Niçin bu kadar alınteri döküyorum? Akşamları niçin başkalarından iki saat fazla çalışıyorum? Tuhafsın.

ANA. — Pazar sabahı da mı kavga? Utanmıyorsun, Karl.

KARL. — Anne, bana bir lira verebilir misin?

ANA. — Ev masrafından başka hiç param yok.

KARL. — Ev masrafından ver. On beş gündür omletleri yağsızca pişiririsin, sesimi çıkarmam. Ama farkındayız. Klara'nın beyaz elbisesi için tasarruf yaptığın sırada, sofrada aylarca iyi bir yemek yüzü görmedik. Hepsini görmemezlikten geliyordum ama, yeni bir mücevher, bir ziynet alınacağını da pekâlâ sezmiştim. Şimdi bakalım sıra bizde.

ANA. — Küstahlık ediyorsun.

KARL. — Hayır, yalnız vaktim yok. Yoksa... *(Gitmek ister.)*

ANA. — Nereye gidiyorsun?

KARL. — Söylemiyeceğim. Moruk nerede olduğumu sorarsa hiç kızarmadan bilmediğini söylersin. Bundan başka, senin parana da ihtiyacım yok. Bütün masraflar bir keseden çıkmamalı. *(Kendi kendine)* Bu evde zaten herkes benim için en kötü şeyi düşünür. Onları korku içinde tutmak bana nasıl zevk vermesin? Parayı koparamadıktan, bir dost yardımı sağlıyamadıktan sonra kiliseye gittiğimi niçin söyliyeyim? *(Çıkar.)*

III. SAHNE

KLARA, ANA.

KLARA. — Nedir bunun mânası?

ANA. — Ah, bu oğlan bana ıstırap veriyor. Öyle, öyle. Babanın hakkı var, her şey birbirine bağlı.

Küçücük, kıvırcık saçlı bir çocukken bir parça şeker için dil dökerdi; şimdi nasıl küstahça para istiyor. Acaba o zaman istediği şekeri reddetseydim, bugün bu parayı sahiden istemez miydi, dersin? Çok defa bunu düşündükçe azap duyuyorum. Öyle sanıyorum ki beni sevdiği de yok. Hastalığım devam ederken bir kerecik ağladığını gördün mü?

KLARA. — Çok seyrek görüyordum onu; hemen hemen yalnız yemeklerde. Ama iştahı da benden fazla idi.

ANA, heyecanlı. — Tabiî, işi ağırdı, çok çalışıyordu.

KLARA. — Şüphesiz. Hem erkekler çok tuhaf. Yaptıkları kabahatten çok, döktükleri göz yaşından utanıyorlar. İcabettiği zaman yumruklarını göstermeyi de bilirler ama, kızarmış gözlerini, asla! Babam da öyle. Öğleden sonra senden kan almak istenip hiç kan gelmediği zaman tezgâhı başına gidip hıçkıra hıçkıra ağlamamış mıydı? Yüreğim parçalanmıştı. Ama yanına gidip şöyle yanaklarını okşayınca bana ne dedi, bilir misin? "Dene bakalım, şu gözüme kaçan melûn kıymığı çıkarabilir misin? O kadar işim var ki, bir türlü hakkından gelemiyorum."

ANA, gülümsiyerek. — Öyle, öyle. Fakat, çoktandır Leonhard'ı görmedim. Nedir acaba sebebi?

KLARA. — Aman, görünmezse görünmesin.

ANA. — Onunla herhalde yalnız burada, evde görüşüyorsunuz, öyle umuyorum?

KLARA. — Acaba akşamları çeşmeye gidince fazla geciktiğim için mi benden şüpheleniyorsun?

ANA. — Hayır, böyle bir şey söylemedim. Ama bize gelmesine izin verişimin sebebi de gece karanlıklarında seninle dışarda yalnız kalmaması içindi. Annem de buna razı olmazdı.

KLARA. — Hayır, onu gördüğüm yok.

ANA. — Birbirinize somurtmuyorsunuz ya? Leonhard için hoşuma gitmiyor diyemem; çok terbiyeli genç. Yalnız, bir iş güç sahibi olsa. Bizim zamanımızda olsaydı bu kadar beklemesine lüzum kalır mıydı? Çünkü herkes iyi bir kâtip bulmak için birbirine girerdi; kâtip bulmak o kadar güçtü. Hattâ bizim ayarımızda insanlar bile kâtip kullanabilirlerdi. Bugün çocuklar için babalarına yeni yıl tebriki yazar, sadece baştaki yaldızlı büyük harf için bile bir çocuğa koca bir bebek alınacak kadar para alırdı. Ertesi gün babası, kâtibi ayrıca bir kenara çeker, bilgisizliği meydana çıkmasın diye kapıları kapar, tebriki ona okuturdu. Böylece kâr iki katlı olurdu. O günler kâtipler için iyi günlerdi; bira fiyatlarının artmasına onlar sebebolurdu. Bugün durum öyle mi? Her şey değişti. Bizim gibi okuması yazması olmıyan ihtiyarlarla, dokuz yaşındaki çocuklar bile eğleniyor. Dünya gittikçe akıllanmakta. Belki bir gün gelecek, cambaz gibi tel üstünde oynıyamadığımız için utanacağız.

KLARA. — Kapı çalınıyor.

ANA. — Haydi kızım, ben gidip senin için dua edeyim. Leonhard'a gelince, o Allahı ne kadar seviyorsa sen de onu öyle sev; ne fazla, ne eksik, İhtiyar annemin ölüm yatağında beni takdis ederken söylediği son söz de buydu. Bu sözü kalbimde kâfi derecede sakladım, şimdi emaneti sana devrediyorum.

KLARA, bir çiçek demeti uzatarak. — Al bunu.

ANA. — Herhalde Karl'in gönderdiği çiçekler.

KLARA, başiyle tasdik eder. Sonra kendi kendine. — Keşke öyle olsaydı. Bir şeyin onu gerçekten sevindirmesi için mutlaka Karl'dan gelmesi lâzım.

ANA. — İyi insandır ve beni sever. *(Çıkar.)*

KLARA, pencereden gözleriyle gidişini takibederek. — İşte gidiyor.. Onu rüyamda üç defa ölmüş gördüm. Halbuki... Ah, bu kötü rüyalar! Ümitlerimizi ürkütmek için korktuğumuz şeylerin kılığına girerler. Bundan sonra hiçbirine inanmıyacağım. İyi rüyaları takibeden kötü rüyalardan korkmamak için iyilerine de ehemmiyet vermiyeceğim. Ne kadar emniyetle, sağlam adımlarla yürüyor. İşte mezarlığa yaklaştı bile. Evvelâ kime raslıyacak acaba? Bunun hiçbir mânası yok tabiî, yalnız... *(Birdenbire korkarak geri çekilir.)* Mezar kazıcıya rasladı! Adam az önce bir mezar kazmıştı, şimdi içinden çıkıyor. Annem ona selâm verdi, hazırlanan karanlık çukura bakıyor. İşte, elindeki çiçekleri mezara attı; kiliseye giriyor. *(Bir koral işitilir)* Şu ilâhiyi söylüyorlar: "Artık hepiniz Tanrıya hamdediniz." *(Elleriyle dua vaziyeti alır)* Öyle.. Öyle. Annem ölmüş olsaydı, hiçbir zaman sükûna kavuşamıyacaktım. Çünkü... *(Gözlerini göğe doğru kaldırarak)* Fakat sen rahmansın! Rahîmsin! Ben de Katolikler gibi inanabilseydim, sana bir adak adardım. Bütün biriktirdiklerimi harcıyarak sana altından yapılmış bir kalb satın alır, güllerle bezeyerek katına sunardım. Bizim rahip senin nazarında adakların bir değeri olmadığını, çünkü her şeyin zaten sana aidolduğunu ve sana aidolan şeyleri tekrar sana vermenin

mânasızlığını söyler. Ama, evimizde ne varsa aynı zamanda babamıza da ait. Öyle olduğu halde kendi parasiyle ona ipekli bir mendil alıp güzelce işledikten sonra doğum gününde tabağının üstüne koyunca memnun olur. Hattâ onu yalnız en büyük bayram günlerinde, Noel veya paskalya yortularında kullanarak bana onur verir. Bir kere kilisede küçük bir Katolik kızına raslamıştım; mihraba kiraz götürüyordu. Ne kadar hoşuma gitmişti. Bunlar yeni çıkmış, turfanda kirazlardı, çocuğa vermişlerdi. Yemek için can attığını da görüyordum. Buna rağmen içindeki mâsum ihtirası yendi; nefsi emaresine üstün gelmek için kirazları mihrabın üstüne aceleyle attı. Bu esnada şarap kadehini kaldıran papaz, kaşlarını çatmış, ona bakıyordu. Çocuk bunu görünce hemen oradan uzaklaştı. Ama mihrabın üstünde duran Meryem, ona tatlı bir tebessümle gülümsüyor, sanki çerçevesinden fırlamak, çocuğun arkasından koşarak onu öpmek istiyordu. Onun yerine bunu ben yaptım. Ah! Leonhard geliyor!

IV. SAHNE

LEONHARD, KLARA.

LEONHARD, kapının önünde durarak. — Hanım efendi giyindiler mi?

KLARA. — Bu ne nezaket böyle? Beni prenses yerine koyuyorsun, ama değilim.

LEONHARD, girer. — Yalnız değilsin zannediyordum. Geçerken, seni komşu kızı Barb'la birlikte pencerede sandım.

KLARA. — Demek bu sebepten...

LEONHARD. — Sen her zaman böyle neşesizsin. On gün görünmesem, bu aralık on defa da yağmur yağıp güneş açsa döndüğüm zaman seni yine bıraktığım gibi neşesiz bulurum.

KLARA. — Her zaman böyle olmadığımı bilirsin.

LEONHARD. — Doğru. Her vakit şimdiki gibi olsaydın, seninle hiçbir zaman dost olamazdık.

KLARA. — Bu da bir felâket olmazdı.

LEONHARD. — Demek bana karşı bu kadar ilgisizsin? Bu da beni ilgilendirmez. Sonra... *(Kelimelerin üstüne basarak)* Geçen günkü diş ağrın mühim bir şey miydi?

KLARA. — Ah, Leonhard, o hareketin güzel değildi.

LEONHARD. — Nasıl? Güzel değil miydi? Dünyada benim için en aziz olan varlığı, yani seni kendime bağlamak isteyişim mi güzel değildi? Hem o dakika seni kaybetmek tehlikesi içindeydim. Noter kâtibiyle ne kadar mânalı bakıştığınızı fark etmedim mi sanıyorsun? Doğrusu o gün bir sevinç günü idi benim için. Seni baloya ben götüreceğim, ve...

KLARA. — Beni kırmaktan bir türlü vazgeçemiyorsun. Evet, ona baktım. Neye inkâr edeyim? Ama sebep, üniversiteye girince bıraktığı bıyıklarıydı. Bu da ona... *(Birden susar.)*

LEONHARD. — Çok yaraşmıştı, değil mi? Bunu söylemek istiyorsun? Ah, siz kadınlar, bir maskarada bile bıyık görseniz, kendinizden geçersiniz. Niçin saklıyayım, o budalanın küçücük, yuvarlak sura-

tından nefret ediyorum. Bundan başka ona kızgınım da. Yolumu az kesmedi. Başında orman gibi saçlar, ortasından da ayırır; çalı dibine sinmiş beyaz bir tavşana benziyor.

KLARA. — Daha onu övmedim ki batırıyorsun.

LEONHARD. — Ona karşı hâlâ ne kadar yakından ilgilisin.

KLARA. — Bütün çocukluğumuz beraber geçti. Sonra da... Pekâlà bilirsin...

LEONHARD. — Elbette bilirim. İşte ben de onun için ya...

KLARA. — Ne kadar zamandır görmemiştim. Birden tesadüf edince tabiî baktım. Ne kadar serpilmiş diye hayret etmem tabiiydi. Bundan başka...

LEONHARD. — Bakışlarına karşılık verince niçin kıpkırmızı oldun?

KLARA. — Sol yanağımdaki et beni (veya sihil) e bakıyor sandım; acaba büyümüş mü diye. Bilirsin, biri dikkatle süzünce ben'imi büyümüş sanır, kızarırım. Hâlâ da öyle, yüzüme baktıkları zaman onu büyüyor sanıyorum.

LEONHARD. — Nasıl tevil edersen et, ben kızdığımı bilirim. Seni de o akşamdan beri denemeye karar verdim. Eğer, dedim, benim karım olmak istiyorsa, böyle tehlikeleri bir daha göze almaz. Olmak istemiyorsa, o zaman da...

KLARA. — O! O akşam ben, seni itip de oturduğumuz banktan ayağa kalkınca, çok, çok fena bir söz sarf ettin. Yaprakları içinden aydınlatarak o zamana kadar bana yardımcı olan ay, birdenbire ıslak

bulutların içinde kayboldu. Kaçıp kurtulmak istedim, fakat birinin beni tuttuğunu hissediyordum. Evvelâ seni sandım; halbuki sen değildin. Gülağacı, eteğimi dişliyor gibi beni dikenlerine takmış, bırakmıyordu. Sen de içimi karartıyordun; kendi kendime güvenim kalmamıştı. Karşımda, verdiği borcu geri istiyen birisi gibi dikilmiş duruyordun. Ben ise... Aman Yarabbi!

LEONHARD. — Yaptığımdan hiç pişman değilim. Seni ancak bu suretle tutabileceğimi biliyordum. O eski çocukluk aşkı tekrar uyanmaya başlamıştı. Vakit kaybetmeden bunu önlemem lâzım geliyordu.

KLARA. — Eve döndüğüm zaman annemi hasta, ölüm derecesinde hasta buldum. Görünmiyen bir elle çarpılmış gibi birdenbire yatağa düşmüştü. Babam bana adam koşturmak istemiş, fakat annem, neşemi bozmamak için razı olmamıştı. Bunları öğrenince ne hale geldim. Uzakta duruyor, ona elimi sürmeye cesaret edemiyor, titriyordum. O ise bunu çocukça bir meraklanma sanmış, eliyle işaret ederek yatağa yaklaşmamı istiyordu. Yavaş yavaş yaklaşınca beni kendine çekti ve günahkâr dudaklarımdan öptü. Utancımdan ölüyordum. Her şeyi ona itiraf etmek; düşündüklerimi, duyduklarımı açıkça söyliyerek, "Seni şu yatağa yatıran benim." diye haykırmak istiyordum. Ve bunu söyledim de. Fakat gözyaşları, hıçkırıklar sözlerimi boğdu. O zaman, bana tatlı bir bakışla bakarak babamın elini tuttu ve, "Ne iyi bir kalbi var" diye mırıldandı.

LEONHARD. — Sıhhati tekrar yerine geldi

ya. Ben de onu tebrik etmek için gelmiş ve... Bilmem, ne dersin?

KLARA. — Evet, ve?..

LEONHARD. — Babandan da evlenmemize müsaade etmesini rica edecektim.

KLARA. — Ah!

LEONHARD. — Ne var? Memnun olmadın mı?

KLARA. — Memnun olmamak mı? Seninle derhal evlenmemek, benim için ölüm demek olurdu. Fakat babamı tanımıyorsun. Niçin acele ettiğimizi bilmiyor. Bilemez de. Bunu kendisine biz de söyliyemeyiz. Yüz defa demiştir: "Kızımı ancak onu seven, fakat dolabında ona verecek ekmeği de bulunan birine verebilirim." der durur. Şimdi sana söyliyeceği şudur: "Bir, yahut iki sene daha bekle, oğlum." O zaman ne cevap vereceksin?

LEONHARD. — Sen delisin. Bu mesele artık halledildi, iş buldum! Kasadar oldum!

KLARA. — Kasadar mı oldun? Ya öteki talip? Papazın yeğeni ne oldu?

LEONHARD. — Sınava geldiği zaman sarhoştu. Belediye başkanını selâmlıyacağına sobaya reverans yaptı. Masaya otururken de üç bardak devirdi. İhtiyarın ne çabuk parladığını bilirsin. "Efendi!" diye gürledi. Ama dudaklarını ısırarak kendini tuttu; arkasını getirmedi. Gene de bakışları, gözlüklerinin altından, atılmak istiyen iki yılan gibi parıldıyordu. Yüzünün bütün çizgileri gerilmişti. Neyse, hesap sınavı başladı. Fakat bir görmeliydin! Hah! hah! hah! Bizim rakîp kendi icadettiği bir kerrat cetveline göre

hesap yapıyor, beklenmiyen sonuçlar çıkarıyordu. Belediye başkanı, "Bu zat hesap bilmiyor!" diye bağırdı ve bana, işe tâyin edildin, der gibi şöyle bir baktıktan sonra elini uzattı. Ben de tütün kokmasına rağmen bu eli aldım, dudaklarıma götürdüm... İşte, imzalı, mühürlü tâyin emrim.

KLARA. — Gerçekten de...

LEONHARD. — Sürpriz, değil mi? Bununla beraber bunu sadece bir raslantı sayma... Size on beş gündür neden görünmedim dersin?

KLARA. — Ne bileyim? Geçen pazar kavga etmiştik, belki o sebepten gelmedin.

LEONHARD. — Bu küçük kavgayı ben mahsus tertibetmiştim. Dikkati çekmeden bir müddet ortadan kaybolayım diye.

KLARA. — Ne demek istediğini anlıyamıyorum.

LEONHARD. — İnanırım. Ben bu zamanı, belediye başkanının kambur kızına kur yapmak için harcadım. Başkan bu kızı çok sever. Mahkeme mübaşiri sol kolu ise o da sağ koludur. Ama, kur yaptım dediysem, yanlış anlama. Âşıkça bir şey söylemedim. Yalnız, bildiğimiz kırmızı saçlarını övdüm; senin hakkında da çok hoşuna giden birkaç söz söyledim.

KLARA. — Benim hakkımda mı?

LEONHARD. — Neye saklıyayım, senin hakkında. Ve bunu çok iyi bir maksatla yaptım. Ona, senin için ciddî bir niyet beslemiyormuş gibi göründüm. Sanki ben... Kısacası şu... Tâyin işi neticelenınciye kadar bu oyun devam etti. Bu erkek delisi budala kız

asıl maksadımın ne olduğunu, evlenme kâğıtlarımız kiliseye asılınca öğrenecek.

KLARA. — Leonhard! Böyle bir şeyi nasıl yapabilirsin?

LEONHARD. — Çocuksun, çocuk! Sen bir güvercin gibi temiz kal, ben de yılan kadar kurnaz olayım. Karı ile koca bir birlik sayıldığına göre İncil'in tarifine böylece tam uymuş oluruz. *(Güler)* Hayatının en mühim anında Hermann delikanlısının sarhoş olması da bir raslantı eseri değildi. Bu zatın kendini içkiye verdiğini şüphesiz duymamıştım, değil mi?

KLARA. — Hiç duymamıştım.

LEONHARD. — Bu yüzden plânımı daha kolay tatbik ettim. Üç kadeh yetti. Birkaç arkadaşımı ona yolladım. Kendisiyle şu şekilde konuştular: "Artık tebrik edebilir miyiz, Hermann?" 'Hayır, henüz değil." "O! Biz bunu oldu bitti sayıyoruz. Amcan varken... "Ve ilâve ediyorlardı: "İç kardeşçiğim, iç!" Bu sabah buraya gelirken ona rasladım. Köprünün parmaklıklarından eğilmiş, mahzun mahzun nehre bakıyordu. Şöyle alaylı bir selâm verdim, "Suda hoşuna giden bir şeye mi bakıyorsun?" diye sordum. Gözlerini kaldırmadan "Evet" dedi. "Gördüğüm şeyin ardından ben de suya atlasam çok iyi olacak" diye ilâve etti.

KLARA. — Aşağılık insan! Defol karşımdan!

LEONHARD. — Öyle mi? *(Gitmek ister gibi yapar.)*

KLARA. — Allahım! Halbuki ben bu adama zincirlerle bağlıyım!

LEONHARD. — Çocukluk, etme! Sana bir şey soracağım ama aramızda kalsın, babanın eczane hipoteği için verdiği bin taler hâlâ duruyor mu?

KLARA. — Bundan hiç haberim yok.

LEONHARD. — Böyle mühim bir şeyden nasıl haberin olmaz?

KLARA. — İşte, babam geliyor.

LEONHARD. — Sözüme iyi kulak ver. Ezzacının iflâs etmek üzere olduğunu söylüyorlar; onun için soruyorum.

KLARA. — Mutfağa gitmem lâzım. *(Çıkar.)*

LEONHARD, yalnız. — Galiba buradan bir şey koparmak kabil olmıyacak. Ama buna ihtimal veremiyorum. Çünkü Anton Usta o çeşit adamlardandır ki, kazara mezar taşına bir harf fazla yazılsa ruhu mutlaka gelir, ne yapıp yaparak hakkı olmadan yazılan bu fazla harfi taşından kazır, siler. Başka türlü de rahata kavuşamaz.

V. SAHNE

ANTON USTA, LEONHARD.

ANTON USTA, girer. — Gün aydın bay kasadar. *(Şapkasını çıkarır yün bir takke giyer)* Bir ihtiyarın yanınızda başı örtülü oturmasına müsaade eder misiniz?

LEONHARD. — Biliyorsunuz öyleyse...

ANTON USTA. — Daha dün akşam öğrendim. Gün kararırken, ölen değirmencinin evine, tabutunun ölçüsünü almak için gidiyordum. Yolda en

iyi dostlarınızdan iki kişinin size sövdüklerini işitince kendi kendime hemen, "Demek Leonhard partiyi kazanmış" dedim. Ölü evine dul kadını teselliye gelen, gelmişken de fırsattır diye kafayı tütsüleyen kilise memuru da meseleyi daha iyi anlattı.

LEONHARD. — Buna rağmen Klara'ya haber vermemişsiniz. Tâyinimi demin benden öğrendi.

ANTON USTA. — Bu müjdeyi ona siz vermedikten sonra bana mı düşerdi? Ben evde yalnız bana aidolan işlere karışırım. Böyle yaparsam bilirim ki benim işime de kimse karışmaz.

LEONHARD. — Bununla beraber sanmıyorum ki hakkımdaki düşünceniz...

ANTON USTA. — Hakkınızdaki düşüncem mi? Sizin hakkınızda? Yahut herhangi biri hakkında? Gerçi ben tahtaları dilediğim gibi rendelerim; ama insanlara fikirlerimi kabul ettirmeye çalışmam. Böyle deliliklerden çoktan beri vazgeçtim. Gerçi bir ağacı yeşerir gördüğüm zaman kendi kendime, "Yakında çiçek açacak" derim. Çiçek açtığı zaman da, "Artık meyvaya duracak" diye söylenirim. Ama şimdiye kadar böyle düşündüğüm için hayal kırıklığına uğramadım. Onun için de bu alışkanlığımdan vazgeçmeyi düşünmüyorum. Lâkin insanlara gelince iş değişiyor. Onlar hakkında iyi veya kötü hiç, ama hiçbir şey düşünmek istemiyorum. Çünkü iyi düşünsem inkisara uğrayabilir, kötü düşünsem aldanabilirim. Böyle yapmakla da bazan mahcup olmaktan, bazan da ye'se düşmekten kurtulmuş oluyorum. Onlar hakkında yalnız tecrübelerimi çoğaltmakla yetiniyor, bunun için de kendi gözlerimi kendime örnek tutuyorum. Onlar

nasıl bir şey düşünmeden, iddialara girişmeden yalnız görmekle yetiniyorlarsa ben de öyle yapıyorum. Sizin hakkınızda da epeyce tecrübe topladığımı sanıyordum. Ama şimdi burada bulunmanız, topladığım bu tecrübelerin henüz tamamlanmadığını gösteriyor.

LEONHARD. — Anton Usta! Bence tamamen yanlış düşünüyorsunuz. Bir ağacın yemiş vermesi, havaların gidişine bağlıdır. Halbuki insan kanun ve nizamlarını kendi yapar.

ANTON USTA. — Öyle mi sanıyorsunuz? Biz ihtiyarlar, gençler arasında uzun müddet dolaşmamıza ve böylelikle kendimizi yetiştirmemize imkân verdiği için geciken ölüme çok şey borçluyuz. Eskiden bütün dünya babanın oğlunu terbiye için yaratılmış olduğunu sanırdı. Ben bunun tam aksini düşünüyorum. Öldükleri zaman mezarlarında utanç duymamaları için zavallı sâf babaları oğulları terbiye etmelidirler. Şükür Allaha, bizim Karl, bana adamakıllı hocalık eder. İhtiyar öğrencisinin şımarmasına meydan vermeden bütün peşin hükümlerime şiddetle karşı durur. Daha bu sabah bana iki yeni ders verdi. Hem de ağzını açmadan, bana hiç görünmeden, gayet ustaca iki ders. Birincisi şu: İnsan verdiği sözü mutlaka tutmak zorunda değildir. İkincisi: Kiliseye gitmek, Tanrı emirlerini kalbinde yeniden tazelemek tamamen lüzumsuz bir şeydir. Dün akşam kiliseye geleceğini vadetmişti, ben de inanmıştım. Anasına şifa ihsan ettiği için Tanrıya mutlaka şükreder diyordum. Ama gelmedi. Ben de böylelikle bir kişilik yerde iki kişi oturmak zorunda kalarak rahatsız olmadım. Ama şimdi, acaba diyorum, bana verdiği son derse uyarak ben

de ona verdiğim sözü tutmasam mı? Çünkü doğum günü için yeni bir elbise vadetmiştim. Bu fırsattan faydalanarak derslerinden ne kadar iyi istifade etmiş olduğumu kendisine pekâlâ gösterebilirim. Fakat ah şu peşin hüküm! Peşin hüküm! Hayır, bunu yapmıyacağım.

LEONHARD — Belki rahatsızlanmıştı da onun için...

ANTON USTA. — Olabilir. Bunu öğrenmek için karıma sormak kâfi, mutlaka, hastadır cevabını verecektir. Çünkü karım bana daima doğruyu söyler, yalnız, oğlanlar hakkında sorduklarım müstesna. Mamafih hasta olsun olmasın, hiç ehemmiyeti yok, bugünkü gençlerin bize bir üstünlüğü var: Nerde olurlarsa olsunlar; kuş tutarak, gezintiler yaparak, hattâ meyhanede mürakabeye dalarak ruhlarını arıtmak imkânını bulabiliyorlar. "Göklerde olan yüce Tanrımız" diye duaya başlarken, "Günaydın Peter, bu akşam balova gelecek misin?" yahut "Tanrım, adın mübarek olsun" la karışık "tabiî gülüyorsun Kathrine, buluşacağız elbette" veyahut "İraden yerini bulsun Tanrım" ı söylerken, "Hay Allah belâsını versin, daha tıraş olacağım." diyebiliyorlar. Ve bu, böylece kendilerini takdise kadar gidiyor. Öyle ya, hepimiz insanız, vâizle benim aramda ne fark var? Siyah cüppenin yaptığı tesiri, pekâlâ mavi elbise de yapabilir. Ben bütün bunların aleyhinde de değilim. Hattâ o duadaki yedi niyazın yanına yedi kadeh içki de katsanız, gene bir şey demem. Bira ile dinî inanın birbirleriyle bağdaşamıyacaklarını kimseye ispat edemem. Belki

bir gün gelecek, *communion'a*[1] yeni usuller bile ilâve edilecek. Tabiî benim gibi ihtiyar günahkârlar bu modaya katılabilmek kuvvetini gösteremezler. Ben, o zevzekler gibi sokak ortasında dinî mürakabeye dalamam. Benim için serçe, kırlangıç şakımaları, kilisedeki org'un yerini tutamaz. Ben, ruhumda bir yücelik duyabilmek için, ağır kilise kapılarının arkamdan kapandığını duymalıyım, ve böylece dünya kapılarının da benim için kapandığına inanmalıyım. Etrafımda, parlak ve küstah dünya ışığını ancak azaltarak içeri bırakan dar pencereli, karanlık duvarlar yükselmeli. Uzakta da taşla örülmüş ölü başiyle kemikler duran yeri görmeliyim. Bu böyle...

LEONHARD. — Siz de bunları lüzumundan fazla ciddiye alıyorsunuz.

ANTON USTA. — Şüphesiz, şüphesiz. Bugün de namuslu bir adam olarak bu söylediklerimin tam hakikat sayılmıyacağını itirafa mecburum. Bugün kilisede mürakabeye dalamadım, çünkü yanımdaki yerin boş kalması canımı sıkıyordu. Ancak dışarıya çıkıp bahçemdeki armut ağacının altına gelince sakinleştim. Buna hayret mi ediyorsunuz? İzah edeyim: Eve, tarlasını dolu vurmuş bir köylü gibi kederli döndüm. Bence çocuklar da köylünün tarlasına benzer. Bazan iyi tohum atarsınız, yerine ayrık çıkar. Tırtılların harabettiği armut ağacının altına oturdum, bizim oğlanın da bu ağaç gibi yemişsiz ve harabedilmiş olduğunu düşündüm. Bir ara bana birdenbire dehşetli susamışım, mutlaka birahaneye uğramaya mecbur-

[1] Hıristiyanlarda kurban yeme âyini. (Çeviren.)

muşum gibi geldi. Halbuki kendimi aldatıyordum. İstediğim, bir kadeh bira içmek değil, orada bizim oğlanı bulmak ve adamakıllı haşlamaktı. Çünkü mutlaka birahanede olduğundan emindim. Tam gideceğim sırada ihtiyar, tecrübeli ağaçtan ayağımın dibine olgun bir armut düştü. Sanki ağaç bana şöyle demek istiyordu: "İşte sana susuzluğunu giderecek ve çapkın oğlunla beni kıyaslamana mükâfat olacak şey budur." Bunun üzerine toparlandım ve armudu yiyerek eve döndüm.

LEONHARD. — Biliyor musunuz, eczacı iflâs etmek üzere?

ANTON USTA. — Beni ilgilendirmez.

LEONHARD. — Hiç mi, hiç mi ilgilendirmez?

ANTON USTA. — Hiç değil, tabiî. Çünkü dindar bir adamım; zavallının da bir sürü çocukları var.

LEONHARD. — Çocuklarından çok alacaklıları var. Mamafih çocukları da bir nevi alacaklı sayılır ya.

ANTON USTA. — Allah insanı ne alacaklı, ne de çocuk etmesin.

LEONHARD. — Ama ben zannediyordum ki siz de...

ANTON USTA. — Biz aramızdaki hesabı çoktan düzeltmiştik.

LEONHARD. — Tedbirli davranmışsınız. Eczacı bozuğunun işlerini kötü görünce paranızı geri istediniz tabiî?

ANTON USTA. — Evet, parayı kaybedece-

ğım diye artık korkuya lüzum kalmadı, çünkü bu para zaten kaybolmuştu.

LEONHARD. — Şaka ediyorsunuz?

ANTON USTA. — Ciddî söylüyorum.

KLARA, başını kapıdan uzatarak. — Baba, beni mi çağırdınız?

ANTON USTA. — Kulakların mı çınlıyor? Henüz senden bahsetmiyorduk.

KLARA. — Gazete buradaymış. *(Çıkar.)*

LEONHARD. — Siz bir filozofsunuz.

ANTON USTA. — Bu da ne demek?

LEONHARD. — Kendinize hâkim olmayı biliyorsunuz.

ANTON USTA. — Doğru. Bazı kereler boynumu değirmen taşına geçirip kendimi birlikte suya atacağım yerde onu yaka diye taktığım oluyor. Hani bu da insanın belini dikleştirmiyor değil ha...

LEONHARD. — Yapabilen için doğrusu güzel örnek.

ANTON USTA. — İnsan taşıyacağı yük için sizin gibi gayretli bir yardımcı bulduktan sonra en ağır şeyleri oynıyarak taşır. Fakat neden benziniz kireç gibi oldu? İşte yakın ilgi, dert ortaklığı diye buna derler.

LEONHARD. — Beni herhalde yanlış anlamıyorsunuz?

ANTON USTA. — Hiç şüphesiz. *(Komodine parmağiyle vurarak oynar)* Tahtanın şeffaf olmaması tuhaf değil mi? Ne dersiniz?

LEONHARD. — Ne demek istediğinizi anlıyamıyorum.

ANTON USTA. — Büyük babamız Âdem, ne budala adammış. Havva anamız, çırılçıplak gelmesine, çeyiz olarak ona bir incir yaprağı bile getirmemesine rağmen onunla evlenmiş. Sizinle ikimiz olsaydık, dilenci karısı diye döve döve onu cennetten kovardık.

LEONHARD. — Herhalde siz oğlunuza kızmışsınız. Ben ise bugün sizden kızınızın...

ANTON USTA. — Durun! Duıun! Anlıyorum, belki de bu talebinize hayır demiyeceğim.

LEONHARD. — Ben de öyle umuyorum ve size düşüncelerimi açıkça söyliyeceğim. Bence eski peygamberler bile karılarının getireceği mal ve mülkü hor görmezlerdi. Yakup aleyhisselâm Raşel'i yedi yıl peşinde koşacak kadar sevdiği halde, babasına hizmet ederek kazandığı yağlı koyun ve koçları birlikte getirince bunları sevinerek kabul etti, küçümsemedi. Böyle yapmakla kabahat etti diyemeyiz; ondan daha ileri gitmek hata olur. Kızınız da evlenirken bana birkaç yüz taler birlikte getirirse ancak memnun olurum, Bu da pek tabiîdir. Çünkü bundan bizzat kendisi istifade edecek, benim evimde daha iyi yaşıyacaktır. Koca evine yatağını birlikte getiren kız, yapağı tarayıp eğirmek zorunda kalmaz. Tabiî böyle olmasa da olur pekâlâ. Ama o zaman da perhiz yemeği bizim pazar yemeğimiz, pazar yemeği de Noel ziyafetimiz olur. Ne yapalım.

ANTON USTA, Leonhard'a elini uzatarak. — Güzel söylüyorsunuz, Tanrı da bu sözlerinizle beraberdir. Kızımın on beş günden beri, gelmediğiniz halde her akşam çayında masaya sizin için de bir fincan

koyduğunu artık unutacağım. Ve madem ki artık damadım olacaksınız, bin talerin akıbetini size söyliyebilirim.

LEONHARD, kendi kendine. — Demek para sahiden gitmiş! Âlâ! Ben de kayınbabam olunca bu gulyabaninin tek nazını çekmem.

ANTON USTA. — Gençliğimde vaziyetim hiç iyi değildi. Ben de sizin gibi, dikenlerinden başka serveti olmıyan bir kirpi kılığında dünyaya geldim ve yavaş yavaş bugünkü durumumu sağladım. Önceleri bütün dikenlerim içime, kendime çevrilmişti. Bu sebepten önüne gelen, canı istedikçe ve canını eğlendirmek için, benim yumuşacık, kaygan derimi çimdikler, sıkıştırırdı. Ben kendimi korumak için çırpınırken bu dikenler kalbime, barsaklarıma batar, onlar da bundan memnun olurlardı. Fakat bir gün geldi, bu vaziyet artık hoşuma gitmemeye başladı. Dikenlerimi içerden dışarıya doğru çevirdim. O zaman da ellerini kanatmadan kimse bana dokunamaz oldu; böylelikle rahata kavuştum.

LEONHARD, kendi kendine. — Herhalde ona şeytan bile dokunamazdı.

ANTON USTA. — Babam, ne gece, ne gündüz demeden çalıştığı için daha otuz yaşında yorgunluktan öldü. Annem hayatını iplik eğirerek şöyle böyle kazanıyordu. Ben de bir şey öğrenmeden büyüdüm. Delikanlı olmuş, hâlâ hayatımı kazanamıyordum. Bu durumda benim için en iyisi yemek yemekten vazgeçmek olabilirdi. Ama bazı kere öğle yemeklerinde bir hastalık bahane ederek önümdeki tabağı itsem de ehemmiyeti yoktu; çünkü akşam olup karnım zil çal-

maya başlayınca iyileştiğimi söylemekten başka çare bulamazdım. En büyük ıstırabım, beceriksizliğimin sürüp gitmesiydi. Bana sanki bu benim kendi kabahatimmiş, ana karnında yalnız bunu öğrenmişim gibi gelir ve bütün faydalı hasletleri kasten orada bırakarak dünyaya sipsivri geldiğim için kahrederdim. Gün ışığına çıkacak yüzüm yoktu. Bir gün, kilisece baliğ tanındığım günün ertesi, dün gömülen Gebhard Usta bize gelmişti. Suratı asıktı; her zaman iyi bir maksadı olunca yaptığı gibi alnını kırıştırıp duruyordu. Bir ara anneme, "Bu oğlanı, sizi yiyip dursun diye mi dünyaya getirdiniz?" dedi. Kıpkırmızı kesildim. Elimde ekmek vardı, kesiyordum, hemen dolaba bıraktım. Annem iyi niyetle söylenen bu söze kızmıştı. Önündeki çıkrığı durdurdu ve sert bir tonla oğlunun iyi ve yiğit bir insan olduğunu söyledi. Bunun üzerine usta, "Öyleyse görürüz bakalım" dedi, isteği varsa hemen şimdi, hiç vakit geçirmeden, bizim dükkâna gelir, işe başlıyabilir. Öğretmek için para istemem. Yiyeceğini, içeceğini verir, üstünü başını da yaparım. Erken kalkıp geç yatmasını başarırsa, arasıra fırsat düşünce dolgunca bir bahşiş de alır, bununla ihtiyar anasına biraz yardımı dokunur." Bu sözler üzerine annem ağlamaya, ben de sevincimden hoplamaya başladım. Söz sırası bize gelince, Gebhard Usta kulaklarını tıkadı, diyeceklerimizi dinlemek istemedi, dışarı fırlıyarak bana, birlikte gelmemi işaret etti. Şapka falan giymeye lüzum yoktu, çünkü şapkam yoktu. Anneme Allaha ısmarladık bile demeden arkasından koştum ve ancak ertesi pazar ilk defa bir saatçik izin alarak eve gelebildim. Gelirken de ustam anneme gö-

türmek üzere bana yarım but jambon vermişti. Allah gani gani rahmet eylesin; hâlâ bana, yarı kızgın bir sesle, "Anton, verdiğimi çabuk koynuna sok, karım görmesin" diye seslendiğini duyar gibi olurum.

LEONHARD. — Siz de mi herkes gibi ağlarsınız?

ANTON USTA, gözlerini kurulıyarak. — Doğru! Bende göz yaşlarının pınarı kurudu. Bunu şundan anlıyorum ki ağlıyabilmek için pınarın bir yerinden çatlaması lâzım geliyor. Bu da böyle. Bir gün istiskaya tutulursam, bu biriken suyu hacamat ettirmeye lüzum kalmıyacak. *(Birdenbire sesinin tonunu değiştirerek)* Ne dersiniz? Meselâ bir pazar günü siz, her şeyinizi borçlu olduğunuz bir zatın evine, öğleden sonra şöyle bir çay içmek için gidiyorsunuz. Adamı, korkunç, altüst olmuş bir vaziyette buldunuz. Bu gibi ikindi çaylarında, yüz kere, sizin tereyağlı ekmeğinizi kestiği bıçak da elinde, Ama bu defa boynunda bir kesik de var ve adam, korku içinde mendilini koğazında tutuyor.

LEONHARD. — Bu anlattığınız, Gebhard ustanın son dakikasına kadarki haliydi.

ANTON USTA. — Boynundaki yara izini saklamak isterdi. Şimdi dinleyin. Odaya tam zamanında girdiniz. Henüz adamı kurtarabilirsiniz. Ama yalnız elinden bıçağını alarak ve boğazındaki yarayı sararak değil, o zamana kadar biriktirdiğiniz bin taleri de kendisine vererek, yani yardımına koşarak onu kurtarabilirsiniz. Hattâ bu parayı kabul etmesi için yaralı adamı zorlamanız ve yaptığınız iyiliği bir sır o-

larak saklamanız da lâzımdır. Böyle bir durum karşısında siz olsaydınız, ne yapardınız?

LEONHARD. — Şimdiki gibi bekâr olsaydım, karım, çocuklarım olmasaydı, parayı feda ederdim.

ANTON USTA. — Eğer Türklerde olduğu gibi on karınız ve Tanrının İbrahim Peygambere vadettiği şekilde bir o kadar da çocuklarınız bulunsaydı ve buna rağmen bir an olsun tereddüdetseydiniz o zaman siz... Söylemiyeyim, çünkü damadım olacaksınız. Bununla beraber bin talerin ne olduğunu öğrendiniz ve bunu size artık söyliyebilirim. Çünkü ihtiyar usta şimdi ölmüş bulunuyor. Bir ay evvel olsaydı, ölüm yatağında bile bu parayı yanımda muhafaza ederdim. Ama henüz tabut çivilenmeden senedi başının altına koydum. Eğer yazı bilseydim, altına daha önce bir de, "Tamamen ve namuskârane bir şekilde tediye edilmiştir" diye yazardım. Cahil bir adam olduğum için, senedi yırtıp başının altına koymaktan başka bir şey yapamadım. Zavallı ihtiyar, artık mezarında rahat uyuyabilir. Öyle umuyorum ki bir gün onun yanına uzanınca ben de rahat uyuyabileceğim.

VI. SAHNE

ANA, ANTON USTA, LEONHARD.

ANA, hızla içeri girerek. — Beni tanıyabiliyor musun?

ANTON USTA, gelin elbisesini göstererek. — Evet, çerçeve eskisi gibi kalmış, bozulmamış; ama içindeki resim öyle değil; epeyce örümceklenmişe benziyor. Tabiî, o vakitten beri az zaman mı geçti.

ANA. — Kocam da ne açıksözlü adamdır. Mamafih bu meziyetini bilhassa övmeye de lüzum yok. Zaten kocaların en büyük meziyeti samimî olmaktır.

ANTON USTA. — Elli yaşında yirmisindeki kadar güzel olmamak seni üzmüyor ya?

ANA. — Tabiî üzmüyor. Zaten başka türlü olsa kendim için de senin adına da yüzüm kızarırdı.

ANTON USTA. — Öyleyse bana bir öpücük ver. Korkma tıraşlıyım. Her günkü gibi bir karış sakallı değilim.

ANA. — Maşallah, çoktandır böyle bir şey istediğin yoktu. Hâlâ böyle şeyleri becerip beceremediğini denemek için razı oluyorum.

ANTON USTA. — Ne iyi ana ve ev kadınısındır. Günü geldiği zaman gözlerimi senin kapamanı istiyemem; bu güç bir iştir ve bu son sevgi vazifesini ben üstüne almalıyım. Bunun için de, işitiyor musun, bana mühlet vermelisin. Kendimi hazırlamalı, kuvvetli bulunmalıyım. Bu son vazifeyi yaparken de beceriksizlik etmemeliyim. Fakat bunlara daha çok zaman var.

ANA. — Tanrıya çok şükür! İnşallah daha çok seneler beraber yaşıyacağız.

ANTON USTA. — Benim de umduğum bu. Sen bu kırmızı yanaklarınla daha çok günler göreceksin.

ANA. — Şu yeni mezarcı da tuhaf bir adam, biliyor musun? Bu sabah kilisenin avlusundaki mezarlıktan geçiyordum, bir mezar kazıyordu. Kimin için, diye sordum. "Allah kimi isterse onun için" diye ce-

vap verdi ve şunları ilâve etti: "Büyük babamın başına gelen benim başıma da gelebilir. O da böyle ihtiyaten bir mezar hazırlamıştı. O gece birahaneden eve dönerken kazdığı mezara düştü, boynu kırıldı.

LEONHARD, o zamana kadar gazete okumakla meşguldür. — Herif buranın yerlisi değil. Onun için istediği kadar yalan atabilir.

ANA. — "Lâzım olunca kazarsınız, ne diye bunu beklemiyorsunuz?" diye soracak oldum. "Bugün bir düğüne çağrıldım. Gayet tabiî, bu davetin tesirini yarın sabah kafamda hissedeceğim. Bunu bilmek için de peygamber olmaya lüzum yok ya! Hiç şüphesiz, biri rahmeti rahmana kavuşacak ve başına iş açacaktır. O zaman sabahleyin erkenden buraya gelmek ve tabiî uykumu alamamak var" diye cevap verdi.

ANTON USTA. — Senin yerine ben olsaydım, "Babalık, derdim, ya kazdığın mezar ölüye uygun gelmezse?"

ANA. — Ben de aynı şeyi söyledim. Fakat öyle acayip, lâübali cevaplar verdi ki, insan şaşar kalır. "Ben, dedi, bu mezar için öyle bir azizin ölçüsünü aldım ki, boyca kıral Saül'den daha uzun; hepimizin tepesinden bakıyor. Onun için, kimi getirirlerse getirsinler, burada yer darlığından şikâyet etmiyecektir. Fazla uzun gelirse, o zaman da kimseye değil, yalnız bana zararı dokunur. Çünkü namuslu bir mezarcı olarak ancak tabutun boyuna göre para alırım, fazlasını istemem." Bu sözler üzerine elimdeki çiçekleri mezara bıraktım. "İşte, dedim, kazdığınız mezar boş kalmadı" ve yürüdüm, geldim.

ANTON USTA. — Öyle sanıyorum ki herif seninle alay etmiş. Ama bence bu da kâfi derecede bir günahtır. Önceden mezar hazırlamak, ölümü davet etmek, ona kapan kurmak demektir. Böyle herifleri kolundan tutup işinden atmak lâzım. *(Gazete okumaya devam eden Leonhard'a hitabederek)* Gazetede ne havadisler var? Meselâ, "İnsaniyetperver bir zat, birkaç yüz talere ihtiyacı olan dul bir kadınla evlenmek istiyor" tarzında bir ilân falan var mı? Yahut bunun aksi: "Dul bir kadın, kendisine bu şekilde bir iyilik yapacak insaniyetperver bir zatla evlenmek istiyor" diye, ha?

LEONHARD. — Emniyet, bir mücevher hırsızlığını ilân ediyor. Hayret edilecek bir vaka. İşlerin bu kadar kötü olmasına rağmen aramızda mücevher sahibi insanlar var, demek.

ANTON USTA. — Bir mücevher hırsızlığı mı? Kimi soymuşlar?

LEONHARD. — Tüccardan bay Wolfram'ı.

ANTON USTA. — Wolframı mı? İmkânı yok. Bizim Karl daha birkaç gün evvel onun evinde bir yazı masası cilâlamıştı.

LEONHARD. — Mücevherler de yazı masasından çalınmış; doğru.

ANA, Anton Usta'ya. — Tanrı bu söylediğini affetsin.

ANTON USTA. — Haklısın. Münasebetsiz bir şey geçti aklımdan.

ANA. — Sana şunu söylemeye mecburum: Oğluna karşı olan babalık vazifeni her zaman yarı yarıya ihmal etmişsindir.

ANTON USTA. — Hanım, bu tartışmayı başka bir güne bırakalım; şimdi sırası değil.

ANA. — Oğlan sana benzemiyor diye mutlaka kötü olması mı lâzım?

ANTON USTA. — Bu vakte kadar nerelerde kaldı, dersin? Saat on ikiyi çoktan çaldı. Bahse girerim ki mutfakta yemekler yanıp taşıyordur. Çünkü Klara'ya, Karl gelmeden sofrayı hazırlama diye gizli emir verdiğini biliyorum.

ANA. — Nerde kalacak? Olsa olsa kegel oynamaya[1] gitmiştir ve göremiyesin diye en uzak oyun yerini seçmiş olmalı. Oralardan eve kadar az yol mu? Hem bilmiyorum, bu zararsız oyuna neden düşmansın?

ANTON USTA. — Düşman mı? Hiç değilim. Efendiden insanların vakit geçirecek bir eğlencesi olmalı. İskambildeki roi'lar olmasa, sahici roi'lar can sıkıntısından patlardı. Kegel oyunu da keşfedilmeseydi, belki prensler ve baronlar da kegel yerine bizim kafalarımızla oynamaya kalkarlardı. Bu böyle olmakla beraber bir el işçisi, alınteriyle kazandığı parayı sokağa atmaya kalkarsa adamakıllı günaha girmiş olur. İnsan dediğin, alnının teriyle, bin zahmetle sağladığı kazanca saygı göstermeyi bilmeli, ona değer vermelidir. Aksini yaparsa, bütün gayretini, çalışmasını ve bizzat kendisini hakîr görmüş olur. İnsanın, sokağa atacağı bir parayı kazanmak için bunca sinir kuvveti harcamasına lüzum var mıdır? *(Kapı çalınır.)*

ANA. — İşte geldi.

---

[1] Top yuvarlıyarak tahtadan şişeleri devirmek suretiyle oynanan bir halk oyunu.

VII. SAHNE

ADAM, ANTON USTA, KLARA, VA, LEONHARD, İKİNCİ MÜBAŞİR, ZMETÇİ KIZ.

(Mahkeme mübaşiri Adam, başka mübaşirle birlikte girer.)

ADAM, Anton Usta'ya. — Verin bana paraları, bahsi kaybettiniz. "Ben hayatta olduğ müddetçe *(kelimelere basarak),* kırmızı ünforma mavi kollu mahkeme adamları evime girmiyecekler!" diye bahsetmiştiniz. İşte, şimdi iki kişi birden iyoruz. *(İkinci mübaşire.)* Ne diye şapkanızı çıkarısunuz? Ben çıkarıyor muyum? İnsan kendi seviyeseki insanlara merasim yapar mı?

ANTON USTA. — Kendi seviyesind insanlara mı? Rezile bak!

ADAM. — Hakkı var, biz onların seviyesinde değiliz. Hırsızlar, yankesiciler bizim seviyede olamazlar! *(Komodini göstererek)* Açın şunu! ç adım da geriye gidin! Haydi! El çabukluğu ile şeyler aşmasın! z

ANTON USTA. — Ne dedin? Ne lin?

KLARA, sofra takımlariyle içeri girer. Sofrayı... *(Hayretten donakalır.)*

ADAM, bir kâğıt göstererek. — Okunzarlığınız var mı?

ANTON USTA. — Mektep hocaları bilmediğini ben bilecek değilim ya!

ADAM. — Öyleyse lûtfen dinleyiniz. Oğlunuz hırsızlık etmiş, mücevher çalmıştır. Hırsız elimizdedir. Biz de evinizi aramaya geldik.

ANA. — Aman Yarabbi! *(Düşer ve ölür.)*

KLARA. — Anacığım! Anacığım! Aman Allahım, gözleri kayıyor!

LEONHARD. — Koşup bir doktor getireyim.

ANTON USTA. — Lüzum kalmadı artık. Bu yüz, bir canlının yüzü değil. Ben böylesini yüzlerle gördüm. Rahat rahat uyu, Therese! Sen oğlunun yaptığını duyar duymaz can verdin. Bunu mezar taşına yazdıracağım.

LEONHARD. — Belki bir şey yapmak... Kabil henüz... *(Çıkarken)* Korkunç şey! Ama benim işime yarıyacak!

ANTON USTA, cebinden bir demet anahtar çıkarır, yere fırlatır. — İşte anahtarlar! Alın! Çekmelerin hepsini birer birer açın! Bir balta getirin bana! Kasanın anahtarı kaybolmuş! Hey gidi hırsızlar! Reziller! *(Ceplerinin tersini çevirir)* Yok ceplerimde bir şey!

İKİNCİ MÜBAŞİR. — Anton Usta! Metîn olun! Herkes bu şehirde sizin en namuslu adam olduğunuzu bilir.

ANTON USTA. — Öyle mi? Öyle mi? *(Güler)* Ben ailemin bütün namusunu tek başıma yitirdim. Zavallı oğluma bir şey kalmadı. Bu kadın da *(ölüyü gösterir)* lüzumundan fazla namuslu idi. Kim bilir, *(birdenbire kızına dönerek)* belki kızımıza bir şeyler kal... Ne dersin, benim mâsum kızım?

KLARA. — Baba!

İKİNCİ MÜBAŞİR, Adam'a. — Sizde hiç merhamet yok mu?

ADAM. — Merhamet mi? İhtiyarın ceplerini aramıyorum ya! Çoraplarını çıkar, pabuçlarına bakayım, demedim ki! Ama böyle yapmalıydım. Çünkü birahanede kafama bardağı fırlattığı günden beri ondan ne kadar mümkünse o kadar nefret ediyorum. Hikâyeyi tabiî hatırlarsınız, değil mi? Eğer sizde birazcık şeref varsa yüzünüzün kızarması lâzımdır! *(Klara'ya)* Kardeşinizin odası nerde?

KLARA, eliyle işaret ederek. — Arka tarafta. *(Mübaşirler çıkar.)*

KLARA. — Baba! Kardeşim mâsumdur! Onun böyle bir suçu işlemesine imkân yok! O, senin oğlun, benim de kardeşim! Bunu nasıl yapar?

ANTON USTA. — Mâsum, aynı zamanda ana katili! *(Güler.)*

HİZMETÇİ KIZ, içeri girerek Klara'ya bir mektup verir) Bay kasadar Leonhard'dan. *(Çıkar.)*

ANTON USTA. — Açıp okuma bile! Hiç şüphesiz senden ayrıldığını bildiriyor. *(Ellerini çırparak)* Bravo! Alçak!

KLARA, mektubu okumuştur. — Doğru! doğru! Dediğin gibi! Aman Yarabbi!

ANTON USTA. — Aldırma bırak! Cehenneme gitsin!

KLARA. — Babacığım. Babacığım. Bırakmamın imkânı yok...

ANTON USTA. — İmkânı mı yok? Niçin imkânı yok? Bu da ne demek? Yoksa?.. *(Mübaşirler girer.)*

ADAM, müstehzi. — İncilde denildiği gibi: Arayınız, bulacaksınız.

İKİNCİ MÜBAŞİR, Adam'a. — Ne oluyorsunuz Allah aşkına? Sırası mı bugün?

ADAM. — Tut çeneni! *(İkisi de çıkarlar.)*

ANTON USTA. — Haydi Karl mâsum diyorsun. Ya sen? Sen mâsum musun?

KLARA. — Baba, korkuyorum sizden!

ANTON USTA, kızının elini tutar. Çok tatlı bir sesle. — Kızım, yavrum, Karl şerefimizle oynadı ve anasını öldürdü. Bunun mânası nedir? Fakat henüz babasını öldürmedi... Bunun için şimdi kardeşine senin yardım etmen lâzım. Onun bütün işi tek başına başarmasına imkân yok. Haydi evlâdım, beni de sen ikmal et. Gerçi bu ihtiyar gövde henüz düğüm düğüm, ama artık o da çökmek üzere. Korkma, onu yere devirmek sana fazla zahmet vermiyecek. Bunun için balta kullanmana lüzum yok. Senin güzel bir yüzün var. Şimdiye kadar bu güzelliği övmedim, ama bugün sana cesaret ve emniyet vermek için bunu yapabilirim. Evet, gözlerin, burnun, dudakların güzeldir ve onlar çok kimseleri hayran edebilirler. Sen de onlardan biri ol... Ne demek istediğimi anlıyorsun. Yoksa, söyle, zaten çoktandır sen de onlardan mısın?

KLARA, yarı çıldırmış bir halde kollarını kaldırarak ölünün ayaklarına sarılır, bir çocuk gibi haykırarak. — Anacığım! Anacığım!

ANTON USTA. — Eline annenin ellerini alarak yemin et bana: Onlardansın, ne olman lâzımsa osun, değil mi?

KLARA. — Yemin... ediyorum ki... hiçbir zaman seni... utandıracak bir suç... işlemek istemedim.

ANTON USTA. — Pekâlâ, *şapkasını giyer.* — Bugün hava çok güzel. Çıkalım. Sokakta bir aşağı bir yukarı dolaşarak mektep çocukları gibi cezaya duralım. *(Çıkar.)*

İKİNCİ PERDE

(Marangoz Ustasının evinde bir oda)

I. SAHNE

ANTON USTA, KLARA

Anton Usta yemek sofrasından kalkar. Klara sofrayı kaldırmaya başlar.

ANTON USTA. — Gene bir şey yemek istemiyor musun?

KLARA. — Karnım tok, baba.

ANTON USTA. — Hiçbir şey yemeden mi?

KLARA. — Ben mutfakta karnımı doyurmuştum.

ANTON USTA. — Vicdanı rahat olmıyan insanın iştahı olmaz, derler. Aldırma, her şey yoluna girer. Yoksa, dün gece rüyamda gördüğüm gibi, çorba zehirli miydi? Yahut bahçeden salatalar toplanırken aralarına farkına varmadan birkaç da baldıran mı karıştı? Öyleyse yememekle iyi ettin.

KLARA. — Aman Yarabbi! Neler söylüyorsun!

ANTON USTA. — Affet. Ben... Fakat bu solgun yüz de yetişir artık. Meryem Anaya benziyorsun. Gençken insanın yüzü renkli olmalı. İkimizden birinin böyle solgun bir yüzle kurum satması lâzım a-

ma o da sen değilsin. Bence kendi düşünce bağırıp çağıranları tokatlamalı. Burada asıl... Biri dururken kimsenin şikâyet etmeye hakkı yok. Gerçi kendini methetmek çirkin bir şey, ama ananın tabutunu çivilemek isteyince komşuya ne yaptım, bilirsin.

KLARA. — Çekici elinden çekip aldınız ve bu benim şaheserimdir, diyerek kapağı kendi elinizle çivilediniz. O esnada kapı önünde koro çocuklariyle ağıt okuyan kilise mugannisi, bu hareketinizi görünce şaşırdı, sizi delirmiş sandı.

ANTON USTA. — Delirmiş sandı. *(Güler)* Delirmiş... Doğru! Doğru! Zamanı gelince kendi kafasını koparabilen kişi zeki bir insandır. Ama benimki yerinde sağlam duruyor. Öyle olmasaydı şimdiye kadar... Ne tuhaf şu hayat! İnsan odasında, köşeciğinde oturur, kendini yuvacığında, emniyette sanır. Birdenbire masaya bir ışık getirirler. Bakarsın ki oda diye oturduğun yer, bir eşkıya inidir. Dört taraftan "Bom! Bom!" silâh sesleri gelir. Ama ne ehemmiyeti var! İnsan o kadar demir yürekli bir mahlûktur ki!

KLARA. — Doğru, baba, öyledir.

ANTON USTA. — Sen bunu nereden bileceksin? Zannediyor musun ki kâtibin seni bıraktı diye benimle birlikte hayata lânet etmeye hakkın vardır? Seni yine başka bir genç pazar günleri gezintiye götürecek, biri yanaklarının kırmızılığını, gözlerinin mavi rengini övecek, başka bir gün de bir başkası, eğer lâyık olursan, seninle evlenecek. Ama tam otuz yıl namus ve şerefle hayat yükünü taşıdıktan; ölüme, felâketlere, her türlü talihsizliklere hiç şikâyetsiz katlandıktan sonra bir oğul çıkar da, ihtiyarlığında sana yar-

dım edecek yerde şerefini ayaklar altına alırsa, o zaman Tanrıya isyan eder, "Benden iğreniyorsan al canımı Allahım! Ben, vücudumu örtecek şu kara topraktan daha kirli bir mahlûkum!" diye bağırırsın. Böyle bir durum karşısında da sen, şimdi benim içimde saklayıp dışarı vuramadığım bütün lânetleri eder, saçlarını yolar, göğsünü paralıyabilirsin. Bir kadın olarak senin bana üstünlüğün burada.

KLARA. — Ah, Karl!

ANTON USTA. — Onu tekrar bir görecek olursam ne yapacağımı bilmiyorum. Buraya bir akşam vakti saçları tıraş edilmiş olarak, çünkü cezaevlerinde uzun saç yasaktır, dönüşünü düşünüyorum. Şöyle, süklüm püklüm odaya giriyor, tünaydın, falan gibi bir şeyler kekeliyor ve elini kapı tokmağından ayırmıyarak duruyor... O zaman muhakkak elimden bir şey çıkacak, bunu biliyorum. Ama ne? *(Dişlerini gıcırdatır)* Eğer yalnız on seneye hüküm giyerse o günü görebilirim: çünkü o kadarcık yaşıyacağımı biliyorum. Ey ölüm! Şunu iyi bil ki ben senin tırpanın karşısında artık bir taştan başka bir şey değilim. Beni vakitsiz biçmeye kalkarsın kırılsın! Fakat gene de yerimden sökemezsin!

KLARA, babasının elini tutarak. — Babacığım yarım saat kadar uzansanız.

ANTON USTA. — Yakında doğuracağını düşte görmek için mi uzanayım? Sonra yataktan fırlıyayım, üstüne çullanayım, iş işten geçip aklım başıma gelince de sana, "Sevgili kızım, ne yaptığımı bilmiyordum." diyeyim, öyle mi? Hayır, teşekkür ederim! Uykularımdaki sihirbazı artık kovdum. Onun ye-

rine bir peygamber geldi. O da kanlı elleriyle bana birtakım kötü şeyler gösteriyor. Nasıl olduğunu bilmiyorum ama, şimdi bana her şey mümkün görünüyor. O! o! Geleceği düşündükçe ürperiyor, sanki mikroskopla — doğru mu söyledim, bay muganni? Bu kelimeyi bana kaç defa heceletmiştiniz? — evet, mikroskopla suya bakmış gibi oluyorum. Bu iş bir kere Nürenberg fuarında başıma geldi, o gün akşama kadar hiçbir şey içemedim. Dün gece sevgili Karl'i rüyamda gördüm. Elinde bir tabanca vardı. Gözlerinin içine dikkatle bakınca tetiği çekti. Bir çığlık duydum, fakat barut dumanından bir şey göremiyordum. Duman çekildikten sonra da ortada parçalanmış bir kafa falan görünmüyordu. Yalnız bu arada bizim mahdum bey zengin bir adam olmuştu. Ayakta duruyor, bir avucundan öbürüne altın sayıyordu. Bir hali vardı ki... Allah seni inandırsın, insan akşama kadar çalıştıktan sonra dükkânını kapayınca o kadar sakin olamaz. Evet, insan rüyalara dikkat etmeli, böyle vicdan hesaplaşmalarından sonra kişi en yüksek mahkemenin huzuruna çıkabilir.

KLARA. — Baba, tekrar sakin olmaya çalışsanız.

ANTON USTA. — Yani tekrar sıhhatim yerine gelse, demek istiyorsun. Fakat niçin hastayım acaba? Benim hekimim olarak ilâcımı versene! Ne duruyorsun? Kardeşin, oğulların en kötüsü çıktı, sen kız çocuklarının en iyisi ol. Ben şimdi herkesin nazarında işe yaramaz bir müflisten başka bir şey değilim. Mâkul bir adam olduğum için toplulukta yerimi alacak yiğit birini bulmaya mecburum. Oğlum bir rezil çı-

kınca herkesi inkisara uğratmış oldum. Ama sen, anan gibi bir kadın olursan, "Oğlanın yoldan çıkmasında ana babanın kabahati yokmuş, çünkü, bak, kızları doğru yoldan gitti, bütün arkadaşlarına üstün çıktı" derler. *(Korkunç bir soğukkanlılıkla)* Ve ben, sana bu işi kolaylaştırmak için elimden geleni yapacağım. Hemen şimdi, şu elimle gösterdiğim yeri *(boynunu gösterir)* tıraş edeceğim. Ve seni yeminle temin ederim ki bir ustura vuruşu ile her şey tamam olacaktır. Sen, tıraş olurken âni bir korku geçirdiğimi, o esnada sokakta bir atın gemi azıya aldığından veya kedinin aşağıda bir sandalye devirmesinden, yahut da bacaklarının arasından ansızın bir farenin sıçramasından ürkerek elimdeki usturaya hâkim olamadığımı söylersin. Beni tanıyanlar tabiî buna inanmıyacaklardır, çünkü öyle kolay kolay korkmadığımı bilirler. Ama ne zararı var? Ben, herkesin sırf merhamet duydukları için yüzüme tükürmedikleri bir dünyada daha fazla dayanamam!

KLARA. — Yarabbi! Ne yapmalıyım?

ANTON USTA. — Hiç! Hiçbir şey, sevgili çocuğum! Sana karşı çok katıyım, bunu ben de hissediyorum. Hiçbir şey yapmana lüzum yok; otur, neysen o kal. O zaman her şey yoluna girer. Ah, öyle büyük bir haksızlığa uğradım ki, acıdan ölmemek için benim de haksızlık yapmam gerekiyor. Bak, demin caddeden karşıya geçiyordum, şu çiçek bozuğu Fritz'le karşılaştım. Yıllarca önce onu yanımdayken üç defa hırsızlık yaptığı için hapse attırmıştım. Alçak, eskiden beni görünce yüzüme bakamazdı, bu defa küstah bir tavırla bana doğru geldi ve elini uzattı. Şöyle suratı-

na doğru bir indireyim dedim, ama aklım başıma gelince yüzüne bile tüküremedim. Çünkü artık bir haftadan beri onunla akraba sayılıyoruz. İnsan akrabasına raslar da nasıl selâm vermez? Gerçi dün ziyaretime gelen papaz, o merhametli adam, insanın ancak kendi hareketlerinden sorumlu olduğunu ve oğlumun kabahatlerini yüklenmek istememin de hıristiyanlığa aykırı bir gururdan ileri geldiğini söyledi. Öyleyse Âdem Babamızın da benim kadar müsterih olması lâzım gelir. Çünkü torunlarının torunlarından birisi bir hırsızlık yaptı, yahut bir cinayet işledi diye ceddi ekberimizin cennette rahatsız olmasına ne lüzum var? Buna ben de kaniim, ama oğlu Kabil öldürüldüğü zaman saçlarını yolan da kendisi değil miydi? Hayır! hayır! Benden bunu beklemek fazla olur. Arasıra arkama dönüp gölgemin koyulaşıp koyulaşmadığına bakmak benim hakkımdır. Çünkü ben, her şeye, her şeye tahammül edebilirim ve bunu kaç kereler ispat da etmişimdir. Ama böyle bir şeye? Asla! Sırtıma ne yüklerseniz yükleyin! Fakat can damarıma dokunmayın!

KLARA. — Fakat babacığım, Karl henüz bir itirafta bulunmuş değil ki! Üstünde de bir şey bulamadılar.

ANTON USTA. — Haydi! Haydi! Bütün şehri dolaştım, meyhanelere ne kadar borç yaptığını tahkik ettim. Eğer benim yanımda çalışsa ve daha üç misli gayretli olup da üç aylık da peşin alsaydı, gene bu borçları ödiyemezdi. Onun, işini her akşam niçin bana nazaran iki saat geç paydos ettiğini, buna rağmen niçin gene benden erken kalktığını şimdi anlıyorum.

Bütün bu gayretleri masraflarına yetmeyince önüne çıkan ilk fırsattan faydalanmaya kalkıştı.

KLARA. — Siz Karl hakkında daima kötü şeyler düşünürsünüz. Şimdi de en kötüyü söylüyorsunuz. Hatırınızda mı, bir kere nasıl...

ANTON USTA. — Tıpkı anan gibi konuşuyorsun! Ben de sana, anana cevap verdiğim gibi sükûtla cevap vereceğim.

KLARA. — Fakat ya Karl beraet ederse? Ya mücevherler tekrar bulunursa?

ANTON USTA. — O zaman ben de bir avukat tutar, gömleğime kadar neyim varsa satarak belediye başkanının, namuslu bir adamın çocuğunu hapse attırmaya hakkı olup olmadığını öğrenmeye çalışırım. Hakkı olduğu meydana çıkarsa boyun eğerim. Çünkü herkesin başına gelebilen bir şey, pekâlâ benim başıma da gelebilir. O zaman, herkesten bin kere fazla ıstırap çeksem de, kaderimmiş der, tahammül ederim. Ve başıma Allah tarafından bir kaza gelirse ellerimi kaldırır, Allahım, bunun sebebi sana malûmdur!" derim. Ama bu böyle değilse ve belediye başkanı denilen makam sahibi, mücevherleri çalınan tüccar damadımdır diye, gümrükten mal kaçırırcasına bunu yaptıysa, o zaman kanun kitaplarında bu konuya dair bir eksiklik olup olmadığı meydana çıkar ve tebaalarının itaat ve sadakatlerini ancak adaletle ödemek zorunda olan kıralın da, onlara karşı hiçbir şey borçlu olmak istemiyeceği muhakkak olmakla beraber, bu eksikliği giderip gidermiyeceği anlaşılır. Ama bunların hepsi boş lâkırdı. Ananın mezardan geri dönmesi ne kadar mümkünse Karl'ın da bu işten temiz çıkması o

kadar mümkün. O taraftan herhangi bir teselli gelebileceğini hiçbir zaman hatırıma getirmiyorum. Onun için bana yapman gereken vazifeyi unutma, ve ettiğim yemini yerine getirmemi istemiyorsan, sen de yeminini tut. *(Giderken geri dönerek)* Bu akşam eve geç geleceğim. Dağa, bizim ihtiyar odun tüccarının yanına gidiyorum. Başıma gelen rezaleti bilmediği için yüzüme eskisi gibi bakan tek kişi o var. Sebebi de şu: Çünkü sağır. Tiz perdeden bağırılmazsa söylenenleri duymaz. Duysa bile hepsini yanlış anlar. *(Çıkar.)*

II. SAHNE

KLARA

KLARA, yalnız. — Allahım! Allahım! Bana merhamet et! İhtiyar babama merhamet et! Al beni yanına artık! Çünkü ölümümden başka hiçbir şey ona şifa vermiyecek! Bak, sokaklara pırıl pırıl gün ışığı vurmuş. Çocuklar onun altınını avuçlamaya çalışıyorlar. Kuşlar daldan dala uçuşuyor; otlar, çiçekler sevinç içinde gelişmekten, boy atmaktan bıkmıyorlar. Hepsi yaşıyor, hepsi yaşamak istiyor! Şu dakika kaç hasta senin önünde titreşiyor, ey ölüm! Istıraplı gecelerde artık acıya dayanamıyarak sana seslenenler, şimdi tekrar yattıkları yatağı yumuşak ve rahat bulmaya başlamışlardır. Seni çağırıyorum, ey ölüm! Karşında bütün ruhiyle küçülen kişiyi koru! Bu güzel dünyanın tatsız, neşesiz hale geleceği güne kadar ona mühlet ver! Bana soğuk elini uzattığın zaman ürpermiyeceğim, elini cesaretle tutacak, hiç kimseden görmediğin kadar büyük bir neşe ile ardından yürüyeceğim!

III. SAHNE

WOLFRAM, KLARA

WOLFRAM, içeri girer. — Günaydın, bayan Klara! Babanız evde değil mi?

KLARA. — Biraz evvel çıktı.

WOLFRAM. — Ben... Bizim mücevherler bulundu da... Onu söylemek için...

KLARA. — Ah! Babacığım, burada olsaydı! Aaa! gözlüğünü unutmuş, şurada duruyor. Keşke farkına varsa da geri dönse... Fakat nasıl oldu? Mücevherler nerede, kimde bulundu?

WOLFRAM. — Karım... Sizden bir şey soracağım, bayan; samimiyetle cevap vermenizi rica ederim. Şimdiye kadar karım hakkında birtakım garip şeyler işitmediniz mi?

KLARA. — Evet! İşittim!

WOLFRAM. — Yani biraz *(eliyle alnını gösterir)* değil mi?-

KLARA. — Aklının pek yerinde olmadığını duymuştum.

WOLFRAM, birden parlıyarak. — Allahım! Allahım! Ne yaptıysak fayda etmedi! Evime aldığım hizmetçilerden hiçbirini, iki misli para vermeden bırakmadım. Onların bütün haylâzlıklarını hoş gördüm, tek ağızlarını tutsunlar diye. Buna rağmen... Ah, sahtekâr nankörler! Ah, zavallı çocuklarım! Istırabımı, sırf sizin için gizliyordum.

KLARA. — Adamlarınıza söylenmeyiniz, onların suçu yoktur. Hatırlar mısınız, komşunun evi yandığı zaman karınız açık pencerenin önüne oturmuş kahkahayı basıyor, el çırpıp duruyordu. Hattâ yanaklarını şişire şişire ateşe doğru üflemiş, sanki yangını azdırmak istemişti. O vakitten beri karınızın ya bir deli, yahut da lânetlenmiş biri olduğunda kimsenin şüphesi kalmadı. Yüzlerce kişi buna şahittir.

WOLFRAM. — Doğru! Dediğiniz gibi bütün şehir felâketimi bildiğine göre sizden söylediklerimi sır olarak saklamanızı rica etmeye lüzum yok. Öyleyse dinleyiniz: Kardeşinizi hapse attıran hırsızlığın faili, karımın deliliğidir.

KLARA. — Nasıl? Karınız mı?

WOLFRAM. — Eskiden çok iyi kalbli, çok asîl bir insan olan karımın son zamanlarda zalim ve merhametsiz olduğunu biliyordum. Gözünün önünde bir felâket olduğu zaman sevincinden çırpınır, hizmetçi kız bir bardak kırsa da, elini kesse sevinerek anlatırdı. Fakat aynı zamanda evde öteye beriye el uzattığını, para sakladığını, evrakı yırttığını maalesef çok geç, henüz öğle üzeri öğrenmiş bulunuyorum. Yatağa uzanmış, uyumak üzereydim. Bir ara karımın yavaş yavaş bana doğru yaklaştığını, uyuyup uyumadığını anlamak için dikkatle yüzüme baktığını fark ettim. Gözlerimi daha fazla yumdum. Geldi, sandalyede asılı duran ceketimin cebinden anahtarları aldı, yazı masasının çekmesini açtı. Bir deste altın aldı ve çekmeyi tekrar kilitleyip anahtarları yerine koydu. Dehşet içinde kaldım, fakat mâni olmamak için ken-

dimi tuttum. Odadan çıktı, parmaklarımın ucuna basarak peşisıra gittim. Bodruma indi. Altınları büyük babamdan kalma ve o zamandan beri boş duran eski bir sandığın içine attı. Sonra korkarak dört tarafına bakındı ve beni fark etmeden acele acele uzaklaştı. Bir mum yaktım ve sandığın içini araştırdım. Küçük kızımın bebeği, hizmetçi kızın bir çift terliği, bir hesap defteri, mektuplar ve maalesef mi, çok şükür mü diyeyim, bilmiyorum, sandığın ta dibinde de mücevherler duruyordu!

KLARA. — Ah, zavallı anacığım!.. Ne müthiş şey! Ne müthiş!

WOLFRAM. — Allah biliyor ya, bu olanları tekrar olmamış hale getirmek için bu mücevherlerin hepsini verirdim. Fakat bunda benim kabahatim yok ki. Bütün saygıma rağmen şüphelerimin babanız ve kardeşiniz üzerinde toplanması tabiîydi. Kardeşiniz yazı masamı cilâlamıştı ve onun evden ayrılmasiyle mücevherler de sır oldu. Hemen farkına vardım, çünkü mücevherlerin bulunduğu çekmeden bazı evrakı almam icabetmişti. Bununla beraber kardeşiniz aleyhine derhal şiddetli tedbirler almayı aklımdan geçirmedim. Yalnız meseleyi mahkeme mübaşiri Adam'a bildirmekle iktifa ettim ve alttan alta tahkikata başlamasını rica ettim. Fakat Adam işi hüsnü idare etmeye şiddetle karşı durdu. Kardeşinizin bir ayyaş olduğunu, borç içinde yüzdüğünü, bu sebepten hâdiseyi derhal mahkemeye aksettirmeye mecbur olduğunu söyledi. Belediye başkanını da maalesef tesiri altında tuttuğu için dilediğini yaptırdı. Sebebini bilmiyorum, fakat bu ada-

mın babanıza fevkalâde kızgın olduğu muhakkak. Bir türlü hiddetini yatıştırmaya muvaffak olamadım. Kulaklarını tıkıyor ve kaçarken şöyle bağırıyordu: "Bana bu mücevherleri hediye etseydiniz, bu kadar sevinmezdim."

KLARA. — Bu mübaşir bir kere birahanede otururken kadehini babamın kadehi yanına sürmüş ve ona işaret ederek birlikte şerefe içmek istemiş. Babam da kadehini şiddetle geri çekerek, mavi kollu, kırmızı üniformalı kimselerin eskiden tahta kadehlerle bira içtiklerini, dışarda pencere önünde, yahut yağmur yağıyorsa kapı önünde ayakta durmaya mecbur olduklarını ve birahane sahibi içkilerini getirince hürmetle şapkalarını çıkardıklarını, şerefe içmek arzu ettikleri zaman da kendisine her zaman sağdıçlık ettikleri giyotincinin geçmesini beklediklerini söylemiş. Aman Yarabbi! Dünyada neler oluyor! Annem, babamın bu hareketini hayatiyle ödemiye mecbur oldu.

WOLFRAM. — İnsan dünyada kimseyi tahrik etmemeli, bilhassa kötü insanları, asla! Babanız nerede?

KLARA. — Dağa, odun tüccarının yanına gitti.

WOLFRAM. — Atıma atlayıp barı ben de ona gideyim. Belediye başkanına daha önce uğradım, fakat maalesef evinde bulamadım. Bulsaydım, kardeşiniz şimdi yanınıza dönmüş olacaktı. Bununla beraber noter kâtibi derhal bir haberci yollamış bulunuyor. Akşama varmadan kardeşinize kavuşacaksınız.

IV. SAHNE

NOTER KÂTİBİ, KLARA

NOTER KÂTİBİ, girer. — Günaydın!

KLARA, düşecekmiş gibi sandalyeye tutunur. — İşte o! Ah, keşke tekrar gelmeseydi!

NOTER KÂTİBİ. — Size bir müjde getiriyorum. Biraderiniz... Hayır Klara, seninle böyle resmî dille konuşamam. Bana öyle geliyor ki bütün bu eski dostlar, masalar, sandalyeler, dolaplar bana, "Günaydın! *(Başiyle bir dolaba selâm verir)* Nasılsın? Hiç değişmemişsin" diyorlar. Çocukken aralarında oynadığımız bütün bu eşya sanki başbaşa verecek, bu resmiliği bırakmazsam beni alaya alacaklar. Klara, sana eskiden olduğu gibi sen diye hitabetmeliyim. Eğer istemiyorsan kendi kendine şöyle de: "Bu koca adam rüya görüyor. Onu rüyasından uyandırmam ve önüne gelerek *(taklidini yapar)* bütün boyumla doğrulmam ve karşısındakinin artık bir bebek olmadığını ona göstermem lâzım." *(Kapıdaki bir çentiği göstererek)* Bak, on bir yaşında iken boyun buraya geliyordu. Evet, şekeri dolabın üstüne de koysak boyunun artık ona yetişeceğini bilmem lâzım. Hatırlarsın elbet, o zamanlar bu dolap açıkken bile bizim için tahkim edilmiş bir kale vazifesini görürdü. Çoğu vaktimizi onun önünde sinek öldürmekle geçirir; onların, bizim yaramadığımız bir neşe içinde oraya buraya uçuşmalarına tahammül edemezdik.

KLARA. — İnsan yığınlarla kitap okuyunca böyle şeyleri artık unutur zannediyordum.

NOTER KÂTİBİ. — Doğru, unutur. Justinien ile Gayüs hakkında bugün ne biliyoruz? Bence küçük çocuklar alfabeyi öğrenmemek için inadettikleri zaman ne yaptıklarını çok iyi biliyorlar. Çünkü alfabeyi öğrenmezlerse İncil'i okumanın zorluklarından kurtuluyorlar, değil mi? Fakat çocukları böyle yoldan çıkarmak ne ayıp. Zavallılara bir kere yumurta dolu bir sepetle bir horoz gösterilince, hepsi birden a... dihaykırışıyorlar, ondan sonra artık dur, otur yok, iş yokuş aşağı ta Z te kadar gidiyor. Tabiî orada da durulmuyor. Bir gün kendilerini Kavanin külliyatının ortasında buluveriyorlar. Başlangıçta birbirleriyle birleştirilince gül, kiraz gibi birtakım lezzetli, kokulu güzel kelimeler meydana getiren 24 harfin, kendilerini nasıl bir çıkmaza sürüklediklerini o zaman anlıyorlar.

KLARA, dalgın söylenenlerin farkında değildir. — Sonra ne oluyor?

NOTER KÂTİBİ. — Tabiî her şey şahsa göre değişir. Bazıları çalışıyor, muvaffak oluyor ve çoğu üç dört yıl sonra tekrar gün ışığına çıkabiliyorlar. Ama biraz bitik, solgun bir halde. Mamafih bunları ayıplamamalı, ben de bu gruptanım. Bazıları da şöyle biraz dinlenmek için ormana gidip uzanıyor, ama bir daha uyanamıyorlar. Bizzat benim bir ahbabım var, üç yıldan beri bir dilber çam gölgesinde birasını içer durur. Bu yeri de adının güzelliği ve kendisinde güzel hâtıralar uyandırdığı için seçmiştir. Kimisi de karamsarlığa düşerek soldan geri ediyor. Bence bunlar, en budalaları. Çünkü bir çalılıktan kurtulunca daha kötüsüne atılıyor, daha fazla hırpalanıyorlar. Öyleleri de var ki, bu söylediklerimin hepsinden beter; ö-

mürlerince böyle devam edip gidiyorlar. *(Kendi kendine)* İnsan, dilinin altında bir şey olur da becerip söyliyemezse neler saçmalıyor.

KLARA. — Bugün hava güzel olduğu için her taraf neşe içinde.

NOTER KÂTİBİ. — Böyle havalarda baykuşlar yuvalarından dökülür, yarasalar intihar ederler. Çünkü kendilerini şeytanın yarattığını fark etmişlerdir. Köstebekler de o kadar derinlere iner ki yeraltından okyanusun öte tarafına kadar bir yol kazamazlarsa geri dönemez, toprak içinde boğulup kalırlar. Ve böyle günlerde başaklardaki tane sayısı iki misline çıkar. Haşhaş çiçekleri kâfi derecede kızaramamaktan utandıkları için her zamankinden bir misli daha renklenirler. İnsanoğlu da niçin onlardan geri kalsın? Yaradılmış olmanın sağladığı biricik menfaat olan ve hilkatin bütün ihtişamını aksettiren güleryüzünü, neşesini niçin Tanrıya aksettirmesin? Hakikaten ben de bazan bu çeşit miskinlere raslarım. Sabahleyin evlerinden çıkmak istemezler. Kurutma kâğıdına benziyen buruşuk alınlarını göğe doğru budalaca kaldırırlar. Bunları görünce, "Şimdi mutlaka yağmur yağacaktır, çünkü Tanrı bu aptal yüzleri görüp gazaba gelmemek için herhalde bulut perdelerini yere indirecektir, başka türlü olamaz." derim. Bence böylelerini, halkın neşesini kaçırdıkları, hasat mevsiminde güzel havayı bozdukları için mahkemeye vermek lâzımdır. Yaşadığımız için Tanrıya hamdetmenin, neşeyle yaşamaktan başka yolu var mıdır? Ey kuş! Şakı! Yoksa tabiatın verdiği bu sese lâyık olamazsın.

KLARA. — Ah! Bütün bu söylediklerin ne kadar doğru! Ne kadar doğru! Düşündükçe gözlerim dolu dolu oluyor.

NOTER KÂTİBİ. — Son bir hafta içinde çektiğin üzüntüden dolayı seni ayıplamamalı. Çünkü babanı tanırım. Fakat şükür Allaha seni bu üzüntülerden kurtarmak elimdedir. Zaten buraya da bunun için geldim. Kardeşin bu akşama kadar eve dönecek ve herkes onu değil, onu hapse attıranları ayıplıyacak. Bu müjde bir öpücüğe değmez mi? Ne dersin? Başka türlüsü mümkün değilse kardeşçe olanına da itirazım yok. İstersen bunun için körebe de oynıyabiliriz. Eğer seni on dakika içinde yakalıyamazsam partiyi kaybetmiş olur, üstelik bir tokatı da hak ederim.

KLARA, kendi kendine. — Bana, birdenbire bin yıl ihtiyarlamışım gibi geliyor. Sanki zaman durmuş; ne ileri, ne geri gidebiliyorum. Ah şu çivilenmiş gibi kımıldamıyan gün ışığı ve bütün şu etrafımdaki neşe!

NOTER KÂTİBİ. — Sözlerime cevap vermiyorsun. Fakat unuttum, sahi, sen nişanlısın. Klara! Bana bunu nasıl reva gördün? Mamafih şikâyete ne hakkım var? Sen, bizzat iyiliğin ve güzelliğin kendisisin. Fakat bütün bu iyilik ve güzellikler bana seni hatırlatması gerekirken, yıllarca seni hatırlamadım. Sanki benim için artık ölmüştün. Sen de gayet tabiî başka birini... Fakat hiç olmazsa lâyık olan birini seçseydin. Bu Leonhard sana lâyık mıydı?

KLARA, bu ismi duyunca birdenbire sözünü keserek. — Ben ona varmaya mecburum... Artık bir hır-

sızın kardeşi de değilim. Allahım! Senden daha ne istiyebilirim? Leonhard beni alacak, almaya mecburdur... Bunun için yalnız bir alçak olmaması kâfi! Ve alınca her şey eski haline dönecek! *(Korku ile)* Eski haline! *(Noter kâtibine hitabederek)* Bunun için bana gücenme, Friedrich. Neden birdenbire dizlerim çözülür gibi oluyor?

NOTER KÂTİBİ. — Sen herhalde... Gitmek...

KLARA. — Evet, Leonhard'a gitmek istiyorum. Başka nereye gidebilirim? Benim için dünyada gidilecek başka bir yol var mı sanıyorsun?

NOTER KÂTİBİ. — Demek ki onu seviyorsun? Öyleyse...

KLARA, şiddetle atılarak. — Seviyor muyum? Benim için yalnız onu, yahut ölümü seçmek var. Onu seçtiğim için bana kim hayret edebilir? Yalnız kendimi düşünseydim, bil ki bunu asla yapmazdım.

NOTER KÂTİBİ. — Ya onu, ya ölümü mü dedin? Fakat Klara, bunu ancak çok meyus bir insan söyliyebilir. Yoksa?

KLARA. — Çıldırtma beni! Bu sözü de bir daha ağzına alma! Ben seni, yalnız seni seviyorum. Evet! evet! Bunu sana sanki öteki dünyadan, insanların artık yüzleri kızarmadığı yerden, herkesin çırılçıplak üşüye titriye birbirlerinin önünde dolaştığı ve başkaları hakkındaki düşüncelerin Tanrının korkunç yakınlığiyle yanıp kül olduğu yerden haykırıyorum!

NOTER KÂTİBİ. — Beni mi, hâlâ beni mi seyorsun? Seni geçen gün bahçede gördüğüm zaman bunu sezmiştim. Klara!

KLARA. — Sezmiş miydin? Ah! Öteki de sezmişti. *(Yalnızmış gibi boğuk bir sesle)* Bana doğru ilerledi, "Ya o, ya ben!" diye bağırdı. Ah, zavallı kalbim! Zavallı melûn kalbim! Onu da, kendimi de, olanların hakikat olmadığına inandırmak ve hakikat öyle ise sana olan aşkımı öldürmek için şimdi aklımdan geçeni yapmayı... *(Hıçkırmaya başlar)* Allahım! Büyük Allahım! Senin yerinde olsaydım, kendi kendime merhamet ederdim!

NOTER KÂTİBİ. — Klara! Gel, benim karım ol! Sana, bugün bir daha, tıpkı eskiden olduğu gibi gözlerinin içine bakmak için geldim. Eğer bu bakışımın mânasını anlamasaydın bir kelime söylemeden buradan uzaklaşır giderdim. Fakat şu anda her şeyimi, bütün varlığımı yoluna koyuyorum. Sana verdiklerim çok bir şey değil, fakat çoğalabilir. Bunun için ne zamandan beri sana gelecektim, ama annen hastaydı. Sonra da, biliyorsun, öldü.

(Klara delice bir gülüşle güler.)

NOTER KÂTİBİ. — Cesur ol, Klara! O adama verdiğin bir söz var, seni bu korkutuyor. Ve hiç şüphesiz korkunç bir şey bu! Ama sen nasıl oldu da...

KLARA. — Ah! Bir zavallı kızın nasıl çıldırabileceğini sorma benden! Sen üniversiteye girip bir daha görünmeyince herkes benimle acı acı alay etmeye başlamıştı. "Hâlâ aklı fikri onda. O çocuklukları ciddî zannetmiş. Acaba sevgilisinden mektup alıyor mu?" diye söyleniyorlardı. Üstelik bir de annem başımdaydı. "Sen ancak küfvünle evlenebilirsin. Kibirli insanın sonu iyi gelmez. Leonhard mükemmel bir

delikanlı, daha ne istiyorsun? Herkes ona iltifat etmediğin için şaşıyor." deyip duruyordu. Bütün bunlardan başka bir de kendi kalbime söz geçirmeye çalışıyordum. "O seni unuttuysa, diyordum. sen de bilmukabele onu..." Aman Yarabbi...

NOTER KÂTİBİ. — Kabahat benim, bunu hissediyorum. Mamafih güç demek, imkânsız demek değildir. Ben senin, bana vermiş olduğun sözü bağışlıyorum. İhtimal ki...

KLARA. — Ah, benim verdiğim söz... *(Leonhard'ın mektubunu önüne atarak)* Al, oku!

NOTER KÂTİBİ, okur. — Ben bir kasadar olarak... Kardeşinin... bir hırsız... Çok müteessifim... Fakat vazifemi düşünmeye mecbur olduğum için başka türlü hareket etmeme imkân... *(Klara'ya)* Sana bu mektubu annenin öldüğü gün mü yazdı? Aynı zamanda bu feci ölümden dolayı sana başsağlığı dileyor, değil mi?

KLARA. — Evet, maalesef.

NOTER KÂTİBİ. — Ey Allahım! Yaradılış günü, elinden kaçıp kurtulan bütün o yılan çıyan gibi korkunç yaratıklar, Belzelmuth denilen şeytanın gıptasını kazandılar. Fakat o, her birini senden iyi süsleyip püsliyerek insan kılığına soktu, bugün hepsi insan sırasındadır, insanlar arasında yaşıyorlar ve ancak bizi pençeledikleri, yahut soktukları zaman onların farkına varabiliyoruz. *(Klara'ya)* Ama, böyle daha iyi değil mi, Klara? *(Klara'yı kucaklamak istiyerek)* Gel, gel artık bu öpüş bizi ebediyen birleştirsin!

KLARA, bitkin bir halde kâtibin omuzuna dayanır. — Hayır! Ebediyen değil, yalnız düşmemek için sana dayanıyorum. Ama öpmek yok!

NOTER KÂTİBİ. — Fakat Klara, onu sevmiyorsun ki! Artık verilmiş bir söz yok ki!

KLARA, tekrar doğrularak boğuk bir sesle. — Buna rağmen yine ona gitmeye, önünde diz çökerek ayaklarına kapanmaya, "Ak saçlı babamın başı için al beni!" diye yalvarmaya mecburum.

NOTER KÂTİBİ. — Zavallı, bahtsız Klara! Bilmem seni iyi anlıyabiliyor muyum?

KLARA. — Evet.

NOTER KÂTİBİ. — Hiçbir erkek bu vaziyeti küçümsiyemez. Böyle bir herifin yüzüne tükürecek yerde önünde başeğmeye mecbur olmak, çok acı! *(Klara'yı şiddetle göğsünde sıkar)* Zavallı yavrucak! Zavallı yavrucak!

KLARA. — Git! git artık!

NOTER KÂTİBİ, kendi kendine, düşünerek. — Yahut beynine bir kurşun sıkarak köpeği gebertmeli mi? Ah, keşke cesaret gösterse de döğüşmeyi kabul etse. Yahut onu mecbur mu etsem, acaba? İsabet ettiremem diye hiç korkmuyorum.

KLARA. — Yalvarırım sana!

NOTER KÂTİBİ, çıkarken. — Hele bir akşam olsun. *(Geri döner, Klara'nın elini tutarak)* Klara! İşte, karşımda duruyorsun! *(Yüzünü çevirir)* Böyle bir sırrı kadınlardan binlercesi hilekârca gizler, ancak bir neşe ve nisyan saatinde kocasının kulağına,

kalbine fısıldardı. Klara! Sana karşı vazifemin ne olduğunu biliyorum! *(Çıkar.)*

VI. SAHNE

KLARA

KLARA, yalnız. — Kapan, kendi içine kapan, ey kalbim! Kendini öyle sık ki damarlarıma bir damla kan gidemesin ve ölümün soğukluğu ile donan hayatımı tekrar canlandırmasın! Demin sende bir küçük ümit ışığı belirmişti. Onu ancak şimdi fark edebiliyorum. Sanıyordum ki... *(Gülümser)* Hayır! "Bunu hiçbir erkek küçümsiyemez!" demişti. Acaba o eli tutmaya cesaret edebilir miyim? O el ki... Hayır! Hayır! Senin böyle kötü cesaretlerin yok! Ben kendimi kendi cehennemimin içine kapamalıyım ve dışardan biri kapıyı açacak olursa... Zavallı Klara! Sen ebedî olarak... Ah! Boğuluyorum! Nefesimi tıkayan bu darlıktan kurtulabilsem! Bu azap, soluk alamadığım için sürüp gidiyor. İnsanlara işkence edenler biraz ara vermeye mecbur olunca ıstırap çeken kimse dinleniyorum sanır. Bu, dalgalar içinde çırpınan bir insanın kendini aşağıya çeken girdaptan bir an için kurtulmasına, suyun yüzünde son defa nefes alışına benzer. Hemen arkasından dalgalar onu yine yutar ve bu yüze çıkış, ikinci bir can çekişmeden başka bir şeye yaramaz.

Demek öyle, Klara! Evet, babacığım, gidiyorum! Ama kızın intihar etmiyecek. Yakında o adamın karısı olacağım. Yahut da... Aman Allahım! Hayır! Ben mesudolmak için dua etmiyorum ki! Ben sefil bir ha-

hayat için, en derin bir sefalet için yol açıyorum! Tanrım! Bana bu yoksulluğu çok görme! Haydi! Yola çıkmalı! Mektup nerde? *(Mektubu alır)* Ona giderken yolda üç pınara raslıyacaksın... Bunların hiçbirinin önünde duramazsın! Henüz buna hakkın yok senin... *(Çıkar.)*

ÜÇÜNCÜ PERDE

(Leonhard'ın çalışma odası)

I. SAHNE

LEONHARD, KLARA

LEONHARD, önünde dosyalar, yazı masasında çalışmaktadır. — Yemekten sonra altıncı sayfayı yazıyorum. İnsan vazifesini yapınca kendini ne kadar iyi hissediyor! Şimdi kim isterse, hattâ kıral bile odama gelebilir. Hiç şaşkınlığa düşmeden hemen kalkar, ne gerekirse yaparım. Yalnız bir kişi müstesna, o da ihtiyar marangoz. Mamafih gerçekte o da bana büyük bir şey yapamaz ya... Zavallı Klara! Ona çok acıyorum, aklıma geldikçe huzursuzluk duyuyorum. Ah, o melûn akşamüstü görüşmeseydik! Beni çileden çıkaran şey, aşktan ziyade kıskançlıktı. Keşke ben çıkıştıkça o da karşılık vermeye kalkışmasaydı! Bana karşı buz gibi soğuk hareket etti. Herhalde önünde kötü günler var, Klaranın. Fakat ben de az sıkılmıyacağım, hani. Ne yapalım, herkes payına düşen yükü taşıyacak. Bugünlerde bilhassa kambur kızla olan bağları yeniden sağlamlaştırmaya bakmalı; çünkü kıyamet kopunca bana o yardım edebilir. Ve ancak o zaman belediye başkanı benim tarafımı tutar, benim de kimseden korkmama lüzum kalmaz.

KLARA, girer. — Tünaydın, Leonhard!

LEONHARD. — A! Klara? *(Kendi kendine)* Doğrusu bunu beklemiyordum artık. *(Yüksek sesle)* Mektubumu almadın mı? Şüphesiz aldın, fakat babanın vergi borcunu ödemek için geliyorsun, değil mi? Borcunuz ne kadar? *(Kayıt defterini karıştırarak)* Bunu benim ezbere bilmem lâzımsa da...

KLARA. — Sana mektubunu iade etmek için geldim. Al! Onu bir kere daha oku!

LEONHARD, büyük bir ciddiyetle mektubu okur. — Gayet mâkul bir mektup bu. Kendisine millet parası emniyet edilen bir adam, nasıl olur da... *(Yutkunur)* Kardeşinin mensubolduğu bir aileden... evlenir?

KLARA. — Leonhard!

LEONHARD. — Öyleyse bütün şehir halkının yanlış düşünmesi lâzım. Kardeşin hapishanede değil mi? Asla hapishaneye girmedi mi? Sen bir... Bu kardeşin hemşiresi değil misin?

KLARA. — Leonhard! Ben ancak babamın kızıyım! Ve burada haksız yere suçlandırılıp sonra beraet eden birinin... Kardeşimin hemşiresi olarak bulunuyorum. Duyduğum korku da lâyık olmadığım bir utançtan dolayı değil! *(Sesini alçaltarak)* Ben daha ziyade senden korkuyorum! Ve sadece bana hayat vermiş olan bir ihtiyarın kızı sıfatiyle karşındayım.

LEONHARD. — Şimdi istediğin?

KLARA. — Bunu soruyorsun, demek? Ah! Geri dönüp gitmek mümkün olsaydı! Babam boğazını keserek intihar edecek... Eğer sen... Leonhard! Evlen benimle!

LEONHARD. — Baban...

KLARA. — Evet... Yemin etti... Benimle evlenmen lâzım, Leonhard!

LEONHARD. — İnsan kendi eliyle kendi boğazını kesmez, boşuna yüreğini üzüp durma.

KLARA. — Yemin etti, diyorum sana! Evlen benimle! Sonra öldür beni! Ve ben bunun için sana daha fazla minnet duyacağım!

LEONHARD. — Beni seviyor musun? Buraya, kalbin seni sürüklediği için mi geldin? Dünyada onsuz edemiyeceğin kimse ben miyim?

KLARA. — Bunun cevabını kendin ver!

LEONHARD. — Beni sevdiğine, kocasına ebede kadar bağlanacak genç bir kızın sevgisiyle beni sevdiğine yemin edebilir misin?

KLARA. — Hayır, bunu yapamam! Fakat seni sevdiğimin veya sevmediğimin hiçbir zaman farkına varmıyacağına yemin edebilirim. Her hizmetini göreceğim; senin için çalışacağım. Boğazım için bana bir şey ödemiyeceksin, bunu kendim temin edeceğim. Geceleri iplik eğirecek, dikiş dikecek, iş bulamayınca da aç kalacağım. Babama herhangi bir şey fark ettirmektense kendime kıymaya razıyım. Eğer gerektiği zaman köpeğinin yerine beni dövmek istersen, döğ! Dilimi tutup ses çıkarmıyacağım ve komşulardan hiçbiri bir şey duymıyacaktır. Vuracağın kırbaçlar derimin üstünde iz bırakmıyacak, diyemem. Çünkü bu benim elimde olan bir şey değildir. Ama yalan söyliyeceğim! Başımı dolaba çarptım, taşlık kayıyordu, yere yuvarlandım diyeceğim ve kimsenin sormasına vakit bırakmadan her çürük yeri için bir bahane bulacağım. Ev-

len benimle, Leonhard, artık çok yaşamam ben. Yaşıyacağın kadarını da çok bulursan ve ayrılma masraflarından çekinirsen eczaneden fare için diyerek biraz zehir alır, önüme koyarsın. İşaret etmene bile lüzum kalmaz, ben onu alır ve ölürken de komşulara, zehri toz şekeri sanarak yanlışlıkla yediğimi söylerim.

LEONHARD. — Bütün bunları kendisinden beklediğin adam, şimdi tekliflerine hayır derse herhalde hayret etmezsin değil mi?

KLARA. — O zaman Allah, çağırmadan önce kendisine gittiğim için yüzüme buğz ile bakmasın. Ah, keşke yalnız benim hayatım bahis konusu olsaydı! O zaman her şeye sabırla katlanır, bahtıma razı olurdum. Ve insanların, bu şekilde, bana yardım edecekleri yerde tekme vurmaları, belki de hak ettiğim bir ceza olur, babasına bile benzese çocuğumu sevmeme engel olamazdı. Ah! O mâsum varlığın önünde öyle ağlar, göz yaşlarımı öylesine sebil ederdim ki, büyüyüp aklı erdiği zaman hiç şüphesiz anasına artık hor bakmaz, lânet etmezdi. Fakat bu suçta ben yalnız değilim ki! Hüküm günü gelince, "Kendini neden öldürdün?" sualine, "Babanın ölümüne nasıl sebeboldun?" sualinden daha kolay cevap verebilirim.

LEONHARD. — İnsan bu söylediklerini duyunca, böyle bir şey dünyada yalnız senin başına gelmiş, zannediyor. Senden önce binlerce insan aynı çekileri çekmiş ve bahtlarına razı olmuşlardır. Senden sonra da binlerce kişi aynı felâkete uğrıyacak, fakat kaderlerine boyun eğeceklerdir. Bütün bu zavallıların canı yoktu da yalnız seninki mi can? Niçin kendini onlardan ayırıyorsun? Onların da babaları vardı ve

böyle bir felâketi duydukları zaman bu babalar da yakası açılmadık küfürler icadeder, vurmaktan, öldürmekten bahsederlerdi. Ama sonra söylediklerinden kendileri de utanır, işledikleri günah, yaptıkları beddualardan kendileri de pişman olur ve beşiğin başına oturarak çocuk bakarlardı.

KLARA. — Ah, biliyorum! Sen bu dünyada verdiği sözü tutan insanlar da bulunduğunu anlıyamazsın! Biliyorum!

III. SAHNE

BİR OĞLAN ÇOCUĞU, LEONHARD, KLARA

BİR OĞLAN ÇOCUĞU, girer. — İşte çiçekler... Ama kimden olduğunu söyliyemem. İzin vermediler.

LEONHARD. — Aman, ne güzel çiçekler! *(Eliyle alnına vurarak)* Fakat ne aksilik! Ne aksilik! Çok budalalık ettim. Çiçekleri benim göndermem lâzımdı. Acaba bunu nasıl tamir etsek? Böyle şeyleri bir türlü beceremiyorum. Halbuki bayan nasıl kılı kırk yarar. Çünkü başka bir düşüncesi yok. *(Çiçekleri alır)* Fakat hepsini ben ne yapayım? *(Klara'ya)* Bunlar nedamet ve utanç mânasına gelir, değil mi? Bunu bir kere bana sen söylemiştin?

(Klara başiyle tasdik eder.)

LEONHARD, çocuğa. — Bana bak, küçük. Bu çiçekleri bana göndermişler, ben de onları şurama, kalbimin üstüne takıyorum, gördün mü? Fakat şu sinsi, kor gibi yanan koyu kırmızı olanları al, geri götür.

Anladın ya? Bahçedeki elmalar olunca gene gelirsin, haydi bakalım.

ÇOCUK. — Elmalara daha çok vakit var. *(Çıkar.)*

IV. SAHNE

LEONHARD, KLARA

LEONHARD. — Öyle... Görüyorsun ya, Klara, demin verilen sözü tutmaktan bahsetmiştin. Ben de sırf sözünü tutan bir adam sıfatiyle sana o cevabı verdim. Bir hafta oldu, sana hürriyetini geri vereli... İşte, mektup orada, inkâr edemezsin. *(Mektubu uzatır, Klara otomatik bir hareketle mektubu alır)* Ve bunu sebepsiz yapmadım. Kardeşin... Evet, onun beraet ettiğini söylüyorsun, buna çok memnun oldum. Fakat ben, bu sekiz gün içinde bir başkasiyle münasebete girdim. Bu benim hakkımdı, çünkü sen mektubumu zamanında protesto etmedin. Ve hislerime karşı da, kanuna karşı da kendimi serbest saydım. Şimdi, ben bir başkasiyle söz alıp verdikten sonra sen geliyorsun. Evet... *(Kendi kendine)* Bu söylediklerim keşke doğru olsa... Öteki de aynı senin vaziyetinde. Sana acıyorum, Klara. *(Klara'nın alnına düşen saçlarını okşar ve geriye doğru atar. Klara farkında değilmiş gibi buna müsaade eder)* Göreceksin... Belediye başkanı şakaya gelen adamlardan değildir.

KLARA, dalgın. — Şakaya gelen adamlardan değildir...

LEONHARD. — Görüyor musun? Sen de mâkul olmaya başladın. Babana gelince, bütün kabaha-

tin kendisinde olduğunu hiç çekinmeden yüzüne söyliyebilirsin. Öyle dik dik bakma yüzüme! Sallama başını! Bu iş böyledir, Klara! Sen bir kere babanla konuş, göreceksin ki vaziyeti kavrıyacak, delilik etmiyecekür. Bunu sana temin ederim. *(Kendi kendine)* Kızının çeyizini başkasına hediye eden bir adam, kızı da kendisini açıkta bırakırsa hayret etmemeli. Bunu düşündükçe tüylerim ürperiyor. İsterdim, ihtiyar şimdi burada olmalı ve iyi bir ders almalıydı. Ben niçin zalim olacakmışım? O delilik ettiği için mi? Bütün sorum, doğrudan doğruya ona aittir, bunda hiç şüphe yok. *(Klara'ya)* İstersen babanla ben konuşayım, ne dersin? Bir gözümün patlaması pahasına bile olsa, hatırın için gider, kendisiyle görüşürüm. Baban bana kaba muamele edebilir, çizme çekeceğini kafama atabilir, biliyorum. Ama buna rağmen, biraz karnını da ağrıtsa, hakikati gele sineye çekmeye, seni rahat bırakmaya mecburdur. Buna emin ol! Evde mi şimdi?

KLARA, iyice doğrularak. — Zahmet etme, teşekkür ederim. *(Gitmek ister.)*

LEONHARD. — Eve kadar beraber geleyim mi? O kadar cesaretim var.

KLARA. — Teşekkür ederim. Bir yılan vücuduma dolansa da başka bir av bulunca beni bırakıp onun üstüne atılsa, o zaman da böyle teşekkür ederdim. Yılanın beni soktuğunu biliyorum ve iliklerimde emecek fazla bir şey kalmadığı için şimdi beni bıraktığını da biliyorum. Fakat buna rağmen sana müteşekkirim, çünkü böylece rahat bir ölümle öleceğim. Öyle. Hain... İstihza yollu söylemiyorum, sana gerçekten minnettarım! Çünkü senin ruhunda, cehennemin

esfeli safilinini gördüm. Ve korkunç ebediyet boyunca kaderim ne olursa olsun, hiç olmazsa artık seninle yapacak işim kalmıyor. Benim için bu bir teselliidir. Bir bahtsızı yılan sokunca, korku ve nefretle sarsılarak damarlarını açabilir, bu suretle zehirlenmiş hayat usaresini hızla dışarıya boşaltır. Böyle bir zavallıyı kim ayıplıyabilir? Belki ulu Tanrı da sana bakınca ve beni ne hale getirdiğini görünce acıyarak günahımı bağışlıyacak, kendimi öldürmeye izin vermese bile, bunun için lâzım olan kuvveti benden esirgemiyecektir. Bir nokta daha var: Babamın hiçbir şeyden haberi yok, bir şeyden kuşkulanmıyor. Olanı hiçbir zaman öğrenmemesi için kendimi hemen bugün öldüreceğim. Bilsem ki sen... *(Leonhard'a doğru tehditle bir adım atar)* Fakat delilik bu... Senin bir şey yapacağın yok! Çünkü başıma adamlar toplanıp da böyle bir şey nasıl oldu diye hayretle birbirlerine sordukları zaman sen ancak memnun olursun.

LEONHARD. — Böyle vakalar her zaman olur. Ne yaparsın, Klara.

KLARA. — Gitmeli buradan, adam hâlâ söyliyecek söz bulabiliyor! *(Gitmek ister.)*..

LEONHARD. — Söylediklerine inanıyorum mu sanıyorsun?

KLARA. — Hayır!

LEONHARD. — Çok şükür ki çocuk katili olmadan, kendi kendinin katili olamazsın.

KLARA. — Her ikisi de baba katili olmaktan evlâdır. Ah! Biliyorum. Bir günah, başka bir günahın kefareti olamaz! Ama şimdi işliyeceğim suçtan yalnız ben ceza göreceğim. Halbuki babamın intiharına se-

bepolursam elindeki bıçak yalnız onu değil, beni de öldürür. Ama ben nasıl olsa öleceğim. Bütün korkularıma rağmen bana kuvvet ve cesaret veren de bu! Sen yaşıyacak ve mesudolacaksın! *(Çıkar.)*

V. SAHNE

LEONHARD

LEONHARD, yalnız. — Mecburum! Onunla evlenmeye mecburum. Fakat niçin mecburum? Babası bir delilik yapmasın diye kendisi aynı şeyi yapmak istiyor. Onun yapacağı bu deliliği önlemek için de mutlaka benim daha büyük bir delilik yapmam mı lâzım? Yapamam bunu! Hiç olmazsa deliliklerin en büyüğüyle önüme geçmek istiyen kimseyi karşımda görmeden yapamam! Eğer o da benim gibi düşünürse bunun sonu gelmez. Bunların hepsi iyi, güzel ama... Gene de Klara'yı bulmam lâzım. İşte biri geliyor! Şükür Allaha! İnsanın kendini böyle kuruntulara kaptırması ne kadar fena! Kafanın içinde bir karışıklık! İnsan dokuz doğuruyor! Efkârın biri ötekini kovalıyor. Hepsi birbiriyle didişmeye başlayınca da... Dünyada bundan kötü bir şey yok!

VI. SAHNE

NOTER KÂTİBİ, LEONHARD

NOTER KÂTİBİ, girer. — Tünaydın.

LEONHARD. — Bay kâtip?.. Nasıl bir vesile bana bu şerefi veriyor?

NOTER KÂTİBİ. — Şimdi öğreneceksin!

LEONHARD. — Bana sen diye mi hitabediyorsunuz? Doğru, mektepten arkadaşlığımız vardır.

NOTER KÂTİBİ. — Belki ölümde de arkadaşlık edeceğiz! *(Tabancasını çıkarır)* Tabanca kullanabilir misin?

LEONHARD. — Ne demek istediğinizi anlıyamıyorum.

NOTER KÂTİBİ, tabancanın horozunu kaldırır. — Görüyor musun? Bu böyle kurulur. Ondan sonra, sana nişan aldığım gibi sen de bana nişan alır, tetiği çekersin. Şöyle.

LEONHARD. — Neler söylüyorsunuz.

NOTER KÂTİBİ. — İkimizden birinin ölmesi lâzım. Ölmek... Hem de derhal!

LEONHARD. — Ölmek mi?

NOTER KÂTİBİ. — Sebebini biliyorsun.

LEONHARD. — Vallahi bilmiyorum.

NOTER KÂTİBİ. — Zararı yok, bilmiyorsan ölürken içine doğar.

LEONHARD. — Hiçbir şey bilmiyorum...

NOTER KÂTİBİ. — Biraz düşün. Olmazsa seni kudurmuş bir köpek yerine koyar, benim için en aziz olan bir kimseyi farkına varmadan ısırdığın için gebertirim. Vakıâ daha yarım saat kadar seni bizlerden biri saymaya mecburum. Ama olmazsa bir köpek gibi öldürmek zorunda kalacağım.

LEONHARD. — O kadar yüksek sesle konuşmayın, sizi birileri duyarsa...

NOTER KÂTİBİ. — Beni birileri duyabilecek olsaydı, çoktan çağırırdın! Şimdi söyle bakalım...

LEONHARD. — Eğer bahis konusu olan, Klara ise, onunla pekâlâ evlenebilirim. Zaten kendisi buraya geldiği zaman aşağı yukarı kararımı vermiştim.

NOTER KÂTİBİ. — Demek buraya geldi? Ve seni nedamete getiremeden, ayaklarına kapanarak af dilemeye mecbur edemeden dönüp gitti? Öyle mi? Öyleyse gel buraya! Gel!

LEONHARD. — Yalvarırım size, karşınızda neyi dikte ederseniz yapacak bir adam var. Hemen bu akşam onunla nişanlanmaya hazırım.

NOTER KÂTİBİ. — Onunla nişanlanacak olan benim! Ya ben, yahut hiç kimse! Bütün dünya ayağa kalksa, bir daha onun eteğine bile dokunamazsın! Yürü! Birlikte ormana gideceğiz! Fakat bir noktaya dikkat et: Ben senin koluna gireceğim. Eğer yolda en küçük bir ses çıkarmaya kalkışırsan, seni... *(Tabancanın birini kaldırır)* Bundan şüphen olmasın! Böyle bir hevese kapılmaman için en iyisi arka yoldan dolaşalım, bahçeler arasından gidelim.

LEONHARD. — Onun bir tanesi bana verilecekti. Tabancanın birini bana veriniz.

NOTER KÂTİBİ. — Evet, yolda giderken fırlatıp atasın, sonra da ya seni öldürmeye, yahut da kaçmana müsaade etmeye beni mecbur edesin diye, değil mi? Meydana gidinciye kadar sabret. Oraya varınca silâhları namusluca paylaşacağız.

LEONHARD, çıkarken kaza ile bir bardak düşürüp kırar. — Acaba hayattan nasibim kesiliyor mu artık?

NOTER KÂTİBİ. — Cesaret, yavrum, belki işler iyi gider. Tanriyle şeytan durmadan dünya hâkimli-

ği için çarpışmakta, şu anda kimin galip olduğu da malûm değil! *(Leonhard'ı kolundan tutar, birlikte çıkarlar.)*

VII. SAHNE

KARL

KARL, içeri girer. — Evde kimsecikler yok. Eşiğin altındaki fare deliğini bilmeseydim, hep birlikte evden çıktıkları zaman bıraktıkları yerden anahtarları alamaz, içeri giremezdim. Bunun da pek zararı olmazdı ya... Ben şimdi o haldeyim ki şehrin etrafını yirmi defa dolaşır ve dünyada insanın bacaklarını kullanabilmesinden daha büyük saadet olmadığını düşünebilirim. Şu ışığı yakayım. *(Işığı yakar)* Çakmak mutlaka eski yerindedir. Bunun için bahse girişebilirim. Çünkü bizim evde yirmi çeşit kaide vardır: Şapka üçüncü çiviye asılır, dördüncüsüne asılamaz! Saat dokuz buçukta herkesin uykusu gelmelidir! Kasımdan evvel üşümek, kasımdan sonra terlemek yasaktır! Ve bunlar, "İnsan Allahtan korkmalı, yaradana sevgi beslemeli" gibi kaidelerle eşit tutulur. Susamışım. *(Seslenir)* Anne! Hay Allah cezasını versin! Ben de annemin artık nerede olduğunu unutmuş gibi yapıyorum. Şimdi o, öyle bir yerde ki, insan oradan garsona seslense herif koca ağzını açarak, "Efendim" demeye bile lüzum görmez. Hapishane hücresinde onun öldüğünü ilân eden çan seslerini duyduğum zaman ağlamadım. Ama sen, kırmızı ceketli herif! Bana o gün kegel oynarken son vuruşu yaptırmadın! Halbu-

ki tamamen hazırdım, vurmak üzereydim. Sana bir kere yalnız raslarsam, göreceksin, son nefesini almaya vakit bulamıyacaksın! Belki bu dediğim, akşama bile kalmaz. Ben senin saat onda nerede olduğunu bilirim. Geçelim bunu. Klara nerede kaldı acaba? karnım da öyle aç ki... Hem susuz, hem açım. Bugün perşembe. Mutlaka dana eti çorbası vardır. Kış olsaydı karnaval sonundan evvel beyaz, karnavaldan sonra da yeşil lâhana pişerdi. Çarşambadan sonra perşembenin gelmesi ne kadar kesinse bu da öyledir. Hiçbir zaman cuma gelip perşembeye, "Haydi! Yürü benden önce! Benim ayaklarım sızlıyor" diyemez.

VIII. SAHNE

KLARA, KARL

(Klara girer.)

KARL. — Nihayet gelebildin! Öpüşme fasılları da bu kadar uzun sürmemeli. Dört kırmızı dudak birbiriyle kenetlendiği zaman şeytana giden bir köprü kurulurmuş... Ne var elinde?

KLARA. — Nerede? Ne?

KARL. — Nerede, ne mi? Avucunda?

KLARA. — Hiçbir şey!

KARL. — Hiçbir şey mi? Benden gizli mi? *(Leonhard'ın mektubunu elinden çeker alır)* Ver şunu! Baba bulunmadığı zaman erkek kardeş vasi sayılır.

Klara. — O kâğıt parçası elimde kalmış.. Fakat akşam rüzgârı o kadar sert esiyor ki. Çatılardan kire-

mitleri uçuruyor. Kilisenin önünden geçerken bir tanesi hemen önüme düştü, ayağıma çarptı. "Allahım, ne olur, bir tanesi daha düşse!" diyerek durup bekledim. O kadar iyi olacaktı ki. Şimdi beni gömecekler ve "Zavallı bir kazaya kurban gitti" diyeceklerdi. Fakat ikinci kiremidi boşuna umdum.

KARL, arada mektubu okumuştur. — Vay melûn... Herif! Bunları yazan eli kıracağım ben! Bana bir şişe şarap getir! Yoksa senin depo boşaldı mı?

KLARA. — Bir şişe daha var. Onu da annemin doğum günü için gizlice satın almış bir kenara koymuştum. Yarın doğum günüydü... *(Arkasını döner.)*

KARL. — Getir şişeyi!

(Klara şişeyi getirir.)

KARL, bardak bardak üstüne içmeye başlar. — Artık işe tekrar başlıyabilirim. Bir yandan rendelemek, biçmek, çekiç sallamak; arada da yemek, içmek, uyumak... Arkasından gene rende, testere, çekiç; pazarları da üstelik kiliseye giderek diz çökmek. Şükür Allahım sana, rendelemek, biçmek, çekiç sallamak mazhariyetine erdiğim için! *(İçer)* Yaşasın, zincire vurulduğu halde etrafındakileri ısırmıyan yiğit köpek! *(Tekrar içer)* Tekrar edelim: Yaşasın!

KLARA. — Karl! O kadar fazla içme! Babam, şarapta şeytan gizlidir, der.

KARL. — Papaz ise şarapta Allah gizlidir, der. *(İçer)* Hangisinin haklı olduğunu göreceğiz. Geçelim. Mahkeme mübaşiri buraya geldiği zaman... Nasıl davrandı?

KLARA. — Bir hırsız yuvasındaymış gibi! Daha söze başlar başlamaz annem yere yuvarlandı, öldü.

KARL. — Pekâlâ. Sen de yarın herifin ölü bulunduğunu duyarsan kaatile lânet okuma.

KLARA. — Karl! Sakın böyle bir şey yapmaya kalkışma!

KARL. — Onun tek düşmanı ben değilim ya! Kaç kere hücuma uğradığını bilirsin. Böyle bir şeyi yapabilecek bu kadar insan varken asıl suçluyu bulmak kolay değildir. Yeter ki insan vaka yerinde şapkasını, yahut bastonunu bırakmasın. *(İçer)* Bu işi kim yapacaksa onun başarısı şerefine!

KLARA. — Kardeşim. Neler söylüyorsun?

KARL. — Söylediklerim hoşuna gitmiyor mu? Öyle olsun. Beni bundan sonra öyle uzun müddet göremiyeceksin!

KLARA, (tepeden tırnağa, korku ile titriyerek. — Hayır, Karl!

KARL. — Neden hayır? Benim bir deniz yolculuğuna çıkacağımı bilmiyor musun? Aklımdan geçirdiklerim alnımda mı dolaşıyor ki düşüncelerimi okuyabiliyorsun? Yahut bizim ihtiyar, âdeti olduğu gibi, bağırıp çağırdı da beni eve girmekten men mi ettiydi? Umurumdu sanki! Bu, aşağı yukarı, hapishane gardiyanının bana gelip "Artık burada duramazsın! Seni sokağa, hürriyete atıyorum!" demesine benzer. Ondan pek farklı değil.

KLARA. — Sen beni anlamıyorsun.

(Karl şarkı söyler.)

Orda, ta enginlerde bir gemi
Serin rüzgârlarla dolmuş yelkeni.

Evet, hakikaten, artık hiç kimse beni tezgâh başında tutamaz! Annem öldü. Her fırtınadan sonra balık yemekten vazgeçecek kimse kalmadı evde. Hem ta çocukluğumdan beri arzum bu değil miydi? Dışarıya, başka memleketlere gitmek! Burada bir şey olmama ımkân yok. Ve ben saadetin, ancak hayatını tehlikeye koyabilen cesur insanlarla hayat haznesinden hissesine düşen mangırları, saklıyacak mı, yoksa altın suyuna batırarak tekrar geri verecek mi diye havaya atabilenlere nasibolmıyacağına katiyetle emin olursam burada kalabilirim!

KLARA. — Yani babanı yapayalnız bırakmak istiyorsun? Değil mi? Onun altmış yaşında olduğunu unutma!

KARL. — Onu yalnız bırakmak mı? Sen beraber kalmıyor musun?

KLARA. — Ben mi?

KARL. — Sen, tabiî! Onun en sevdiği Bünyamin'i! Aklını peynir ekmekle yemeden böyle bir şeyi nasıl sorabilirsin? Ben gidiyorsam, neşesinin biricik kaynağını kendisine bırakıyor, ayrıca da onu ebedî bir azaptan kurtarmış oluyorum. Öyle olunca neden gitmiyeyim? Onunla zaten anlaşmamıza imkân yok; bu iki kere iki dört eder gibi bir şey! O yumruğunu yalar, ne kadar kabilse o kadar sıkıdır, ben ise imkân

bulsam kendi derimi, çocukluk elbiselerimi attığım gibi sırtımdan atar, başkalarına verirdim. *(Şarkı söyler.)*

Başladık demir almaya
Çabucak takın dümeni.
Engine uçuyor gemi.

Söyle, Allah aşkına, benim suçlu olabileceğimi bir an için olsun aklına getirdi mi? Yoksa her zamanki gibi, "Ben zaten çoktandır bunu bekliyordum. Başka türlü olmasına da imkân yoktu" diyerek kendini teselli mi etti? Bu işte benim yerime sen olsaydın babam mutlaka kendini öldürürdü. Bazı kızların başına gelen şeyler senin başına gelseydi de onu görmeliydim! Çocuğu kendi doğuracak sanır, kim bilir neler yapardı! Aman Allahım!

KLARA. — Ah, bilsen bu sözlerin bana nasıl ıstırap veriyor! Mutlaka gitmeliyim, mutlaka!

KARL. — Bu da ne demek?

KLARA. — Mutfağa gitmeye mecburum! Başka nereye gidecektim? *(Elini alnına koyar)* Ah, evet! Üstelik bu da var! Eve, bir başıma sırf bunun için dönmüştüm. *(Çıkar.)*

KARL. — Klara'nın halleri bana pek tuhaf geliyor. *(Şarkı söyler.)*

Bir cesur kuş direğin çevresinde,
Dönüyor, durmadan dönüyor.

KLARA, tekrar girer. — Son vazife de bitti; babamın akşam çorbasını ocağa koydum. Mutfağın kapısını çekip dışarı çıkarken de kendi kendime, "Artık

buraya bir daha hiç girmiyeceksin!" diye söylendim. Sanki ruhumdan bir ürperme geçti. Bu odadan da, bu evden de, dünyadan da böyle ayrılacağım!

(Karl şarkı söyliyerek odada bir aşağı bir yukarı dolaşır. Klara geride durur.)

Güneş pırıl pırıl göklerde,
Balıklar ışıl ışıl, neşeli,
Büyük konuğu karşılıyorlar.

KLARA. — Neden harekete geçmiyorum? Acaba bunu hiç mi yapamıyacağım? Onu şimdi bir saatten öbür saate attığım gibi, hep bugünden yarına atacak ve ta o güne kadar... Öylece... Şüphesiz. Böyle bu! Onun için, gitmeliyim! Mutlaka gitmeliyim! Ama böyle diyor da gene yerimden kımıldıyamıyorum. Sanki göğsümün içinden bana yalvaran eller uzanıyor. Sanki bakan gözler... Ah. Öyle değil mi? *(Bir sandalyeye oturur)* Bunun mânası ne? Ben o kadar cesaretsiz miyim? Babamın boğazını kesmesine razı olacak kadar cesurum da... *(Ayağa kalkar)* Hayır! hayır! Allahım! Göklerde olan Allahım! Mübarek olsun ülkelerin! Yarabbi! Yarabbi! Ne kadar zavallıyım! Dua etmeyi bile beceremiyorum! Kardeşim! Kardeşim! Yardım et bana!

KARL. — Ne oluyorsun?

KLARA. — Göklerde olan Allahım! *(Aklı başına gelir)* Suya atılmışım, dibe batıyormuşum da henüz dua edememişim gibi geldi bana. Ben... *(Birdenbire tekrar)* Bize fenalık edenleri affettiğimiz gibi sen de bizi affeyle! Evet, böyleydi! Evet! Evet! Ben onu

affediyorum şüphesiz. Onu artık hatırıma bile getirmiyorum. Allah rahatlık versin, Karl!

KARL. — Bu kadar erken mi yatacaksın? Allah rahatlık versin!

KLARA, bir çocuk gibi yüksek sesle, "Göklerde olan yüce Tanrımız" duasını söyler. — Affet bizi...

KARL. — Bana bir bardak su verebilirsin, değil mi? Ama çok soğuk olsun.

KLARA, atılırcasına. — Kuyudan çekeyim!

KARL. — İstersen kuyudan çek. Kuyu uzak değil ki.

KLARA. — Teşekkür ederim, teşekkür ederim, içimde tek ukde bu kalmıştı. Kendimi niçin öldürdüğümü öğrenecekler diye üzülüyordum. Şimdi ise, "Başına bir felâket gelmiş, zavallı, kuyuya düşüp boğulmuş" diyecekler.

KARL. — Dikkatli ol ama, kuyunun tahtası hâlâ çivilenmedi.

KLARA. — Dışarda ay ışığı var... Allahım! Sana ben gelmezsem babam gelecek diye bunu yapıyorum! Affet beni! Bize fenalık... edenleri... af... af... *(Çıkar.)*

IX. SAHNE

KARL

(Karl şarkı söyler.)

Sevinerek atılırdım suya,
Çünkü denizler vatanım.

Evet ama, daha önce... *(Saate bakar)* Saat kaç acaba? Dokuzmuş.

Henüz çok da genç yaşım,
Enginlerde gezmek işim,
Nereye mi? Nereye olursa.

X. SAHNE

ANTON USTA, KARL

ANTON USTA, girer. — Senden özür dilemek isterdim Karl, ama benden gizli olarak yaptığın borç ları affettiğime, üstelik de bunları kendim ödediğime göre özür dilemesem de olur, sanırım. Değil mi?

KARL. — Kusurumu bağışlamanız iyi, ama borçlarımı ödemenize hiç lüzum yok. Yabanlık elbisemi satar, benden üç beş kuruş alacağı olanlara borcumu verebilirim. Bu ödevi de hemen yarın yerine getireceğim. Zaten gemi tayfası oldum. *(Kendi kendine)* Nihayet baklayı da ağızdan çıkardık. *(Yüksek sesle)* Sivil elbiseye ihtiyacım kalmadı.

ANTON USTA. — Gene nasıl lâkırdı bunlar?

KARL. — Siz bunları ilk defa işitmiyorsunuz. Fakat bugün ne söylerseniz söyleyiniz, katî kararımı vermiş bulunuyorum!

ANTON USTA. — Doğru artık reşit sayılıyorsun.

KARL. — Ben de öyle olduğum için pek ayak diremiyeceğim. Ama karada olmamla denizde olmam

arasında büyük bir fark yok gibi geliyor bana. Bunun kimseye zararı da dokunmaz. Yalnız bir noktayı belirtmek isterim: Ya gideceğim ve beni bir daha hiç göremiyeceksiniz, yahut da omuzuma vurarak, "Pekâlâ yaptın Karl" diyeceksiniz.

ANTON USTA. — Bakalım, bunu düşünürüz. Şimdi dinle. Senin yerine aldığım işçiyi çıkarmaya lüzum yok sanıyorum, ne olacak, kalsın. Ne dersin?

KARL. — Çok teşekkürler.

ANTON USTA. — Bana bak. Mahkeme mübaşiri seni doğruca belediye başkanına götürecek yerde bütün şehri dolaştırdı, diyorlar, doğru mu?

KARL. — Dolaştırdı, hem de şu cadde senin bu cadde benim diyerek... Hattâ karnaval öküzü gibi pazar yerine bile götürdü. Fakat hiç merak etmeyin, ben buradan ayrılmadan önce bunun karşılığını ödemiş bulunacak!

ANTON USTA. — Böyle bir şey yapmanı ayıplamam, ama seni bundan menederim!

KARL. — O!

ANTON USTA. — Bir kere seni gözümden ayırmam. Eğer herife saldıracak olursan ben atılır, ona ben yardım ederim.

KARL. — Ben, annemi sizin de sevdiğinizi sanıyordum.

ANTON USTA. — Bunu da ispat edeceğim!

XI. SAHNE'

NOTER KÂTİBİ, ANTON USTA, KARL

NOTER KÂTİBİ, benzi uçmuş ve sallanarak içeri girer. Bir mendille göğsünün üstüne basmaktadır. — Klara nerede? *(Bir sandalyenin üstüne yığılır)* Allahım! Tünaydın! Çok şükür buraya kadar gelebildim!

KARL. — Şeye... gitmişti... Nerede kaldı acaba? Giderken bir şeyler söylüyordu... Korkmaya başladım! *(Çıkar.)*

NOTER KÂTİBİ. — Onun öcünü aldım! Melûn, şimdi boylu boyunca yatıyor! Fakat ben de... Bütün bunlar niçin Yarabbi? Ben artık onunla...

ANTON USTA. — Neyiniz var? Ne oldu size?

NOTER KÂTİBİ. — Biraz sonra her şey tamam olacak! Bana, elinizi vererek kızınızı reddetmiyeceğinize şerefiniz üzerine söz veriniz... İşitiyor musunuz? Reddetmiyeceğinize... Eğer o...

ANTON USTA. — Bu acayip sözlerin mânası ne? Neden onu... Ben... Ah! Şimdi anlıyorum! Fakat ona karşı olan muamelemde haksız mıydım?

NOTER KÂTİBİ. — Elinizi verin bana!

ANTON USTA — Hayır! *(İki elini de cebine sokar)* Ama onun yerine ben kendimi feda edeceğim! O da bunu biliyor, söyledim kendisine.

NOTER KÂTİBİ, dehşetle. — Ona söylediniz mi? Zavallı Klara! Seni ancak şimdi tamamen anlıyorum!

KARL, koşarak içeri girer. — Baba! Baba! Kuyuya biri düşmüş! Sakın bu...

ANTON USTA. — Büyük merdiveni getir! Çabuk! Çengelleri! İpi! Ne duruyorsun? Çabuk ol! Kuyudaki mübaşir bile olsa...

KARL. — Hepsi çoktan orada. Benden önce komşular gelmiş. Ya kuyudaki Klara ise!

ANTON USTA. — Klara mı? *(Masanın kenarına tutunur.)*

KARL. — Su çekmeye gitmişti. Kuyunun başında mendilini bulmuşlar.

NOTER KÂTİBİ. — Melûn! Attığın kurşun bana neden isabet etti, şimdi anlıyorum! Kuyudaki Klara'dır!

ANTON USTA. — Git! Bak! *(Tekrar oturur)* Ben gidemem. *(Karl çıkar)* Giderim ya... *(Tekrar ayağa kalkar)* Eğer dediklerinizi *(Noter Kâtibine söyler)* iyi anladımsa her şey yolunda demektir.

KARL, geri dönerek. — Klaraymış! Ölmüş! Düşerken başını kuyunun kenarlarına çarpmış. Parça parça başı! Baba! Kaza ile ölmedi o! Kendini kuyuya attı! Hizmetçi kızlardan biri görmüş!

ANTON USTA. — Böyle bir şeyi iyi düşünmeden söylemesinler! Dışarısı bunu açıkça fark edecek kadar aydınlık değil!

NOTER KÂTİBİ. — Daha şüphe mi ediyorsunuz? Arzu ediyorsunuz tabiî, fakat elinizden gelmiyor! Yalnız ona söylediğiniz sözleri hatırlayın! Onu ölüme sürükliyen sizsiniz! Onu bu kararından vazgeçirmemenin sorumu da benim omuzlarımda! Doğrudan

doğruya benim omuzlarında! Acıklı halini gördüğünüz halde, arkanızdan yapılacak dedikoduları düşündünüz! Fakat o yılanlardan hiçbirinin değer verilmeye lâyık olmadığını düşünmediniz! Sizin söylediğiniz sözler de onu ümitsizliğe düşürdü. Bana gelince, Klara'nın hudutsuz ıstırabını gördüğüm zaman onu bağrıma basacak yerde, o melûnun bizi öyle görünce nasıl sırıtacağını kurmaya kalktım. İşte şimdi de... Kendimden daha kötü birinin tesiri altında kalmak hatasını, hayatımla ödüyorum. Siz, şu taş gibi karşımda duran siz de bir gün bunu itiraf edecek, ona şöyle diyeceksiniz: "Kızım! Etrafımdaki insanların sözlerine, dedikodularına bu kadar ehemmiyet verdiğim için ne büyük ıstırap duyduğumu bilmezsin! Benim şu şimdi çektiğim acı yanında o söylenenlerin ne değeri olabilirdi? Ölürken başucumda bulunamıyacak, alnımdaki ecel terini elinle silemiyeceksin. Benim için bundan daha büyük hangi acı olabilir?"

ANTON USTA. — Bütün bu azapları çektirdi bana! Görmüşler, kendini kuyuya atmış!

NOTER KÂTİBİ. — O, gücü neye yettiyse onu yaptı... Fakat siz onun bu fedakârlığına lâyık değildiniz!

ANTON USTA. — Belki de o, buna lâyık değildi! *(Dışardan gürültüler işitilir.)*

KARL. — Geliyorlar! Ölüyü de beraber getiriyorlar! *(Çıkmak ister.)*

ANTON USTA, ayakta, taş gibi bir tavırla Karl'ın arkasından seslenir. — Arka odaya! Anamı koydukları odaya!

NOTER KÂTİBİ. — Haydi! Onu karşılıyalım! *(Ayağa kalkmak ister, fakat yere yuvarlanır)* Ah! Karl!

(*Karl, kâtibe yardım ederek yerden kaldırır, dışarı götürür.)*

ANTON USTA. — Ben bu dünyayı artık anlamıyorum! *(Düşünceli, ayakta öylece kalır.)*

SON

DEVLET KİTAPLARI

Dünya Edebiyatından Tercümeler

ALMAN KLÂSİKLERİNDEN BAZILARI :

			Fiati
Hebbel	Gyges ile Yüzüğü,	*S. Ali*	70
Hebbel	Herodes'le Marianne,	*H. Yavuz*	100
Hebbel	Niebelungen,	*H. - Yavuz - Ş. S. İlter*	170
Kleist	Michael Kohlhass,	*N. Üçok*	110
Rilke	Malte Laurids Brigge'nin Notları,	*B. Gönül - Dr. Tietze*	175
Schiller	Don Karlos,	*R. Bilgin*	160
Schiller	Maria Stuart,	*R. Bilgin*	100
Schiller	Piccolomini'ler,	*S. B. Göknil*	80
Storm	Fıçıdan Hikâye'ler,	*N. Akipek*	80
Storm	Aquis Submersus,	*E. Güney - N. Ağırnaslı*	80

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevleriyle bütün kitapçılarda satılmaktadır.

DEVLET KİTAPLARI

№ 694

F. 70 kuruş